

Začal to úsmev Dietľaťa

Úsmev betlehemskejho
Dietľaťa sa stal v Ľudskej
pospolitosti prvým
krokom evanjelizácie

str. 5

Hra na omšu

Hranie sa detí na omšu
môže viesť k nárastu
kňazských a rehoľných
povolaní

str. 16

Návrat do záhrad večnosti

Pán si povolal k sebe
umelca par excellence
Stana Dusíka, ktorého
Tvár stvárnil mnoho ráz

str. 22

*Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil
Spasiteľ, Kristus Pán.*

(Lk 2, 11)

*Vinšujeme vám v tieto slávne sviatky Krista Pána narodenie
všetko, čo si od milého Pána Boha žiadate:
hojnosc' zdravia, šťastia, Božieho požehnania
a po smrti kráľovstvo nebeské.*

Vaša redakcia

Po celý rok s časopisom VOX

Objednávky:

vox.zdruzenie@gmail.com   0918 478 420

Vianočný Hymnus na lásku

Keby som svoj dom dokonale vyzdobil jedľovými vetvičkami, blikajúcimi svietielkami a zvoniacimi zvončekmi, ale nemal by som lásku k svojej rodine, nebol by som ničím iba dekorátorom.

Keby som sa namáhal v kuchyni a piekol kilá vianočných keksov, labužníckych maškrtí a keby som prestrel nádherný stôl, ale nemal by som lásku k svojej rodine, nebol by som ničím iba kuchárom.

Keby som pomáhal v charitnej jedálni, v domove dôchodcov spieval koledy a všetok svoj majetok minul na blahobyt, ale nemal by som piesne pre svoju rodinu, nič by mi to neosožilo.

Keby som ozdobil vianočný stromček žiariacimi anjelmi a háčkovanými hviezdami, zúčastnil sa na tisícoch osláv a v z bore spieval kantáty, ale nemal by som v srdci Ježiša Krista, tak som nič nepochopil, o čo vlastne ide.

Láska prerušuje pečenie kvôli objatiu dieťaťa.

Láska necháva bokom ozdoby kvôli pobozkaniu manželského partnera.

Láska je priateľská napriek náhleniu a stresu.

Láska nezávidí iným ich domácnosť s vyberaným vianočným porcelánom a drahými obrusmi.

Láska neokrukuje deti, aby uhli z cesty, ale je vdľačná, že sú a že môžu stať v ceste.

Láska nedáva iba tým, ktorí môžu niečo vrátiť, ale s radosťou obdarúva práve tých, ktorí darčekom odpovedať nemôžu.

Láska všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží.

Láska nikdy nezanikne.

Videohry sa rozbijú, perlové náhrdelníky sa roztrhnú, tenisové rakety zhodzavejú, ale dar lásky zostáva...

Cím väčšmi starneme, tým väčšmi potrebujeme ticho a onen zázrak Vianoc

Nutnosť svätej noci

V mojich rokoch si v čase Vianoc väčšmi a väčšmi a hlbšie uvedomujem slová, ktoré hovorí biskup pri ordinácií nových kňazov: „...lebo cím väčšmi starneme, tým väčšmi ich potrebujeme!“

Skoro pred pol storočím majster Milan Rúfus, známy aj vianočnými zamysleniami *Štyri epištole ľudom* (1968) uviedol, že keby neboľi Vianoce, museli by sme si ich vymyslieť. A postupujúc všetci rokmi svojho života dosvedčujeme túto pravdu, že cím väčšmi starneme, tým väčšmi ich (Vianoce) potrebujeme!

PARADOX VIANOC

Vianoce obsahujú paradox: Zatial' čo je nám v prúde času a priestore žitia počas roka vyčítané, že sa zaoberáme len vlastnými problémami a niekedy ich berieme až priveľmi vážne namiesto toho, aby sme sa zaoberali ich širšími súvislostami, Vianoce sú vždy malým zázrakom. Práve preto, lebo si dožíime viac času pre svoje vnútro, pre svojich najbližších a tým väčšmi sa otvárame i pre všetky šľachetné súvislosti života – nášho osobného aj tých ostatných.

Vianoce sú každoročným odkazom a príležitostou pochopíť, ako kvalita nášho osobného „mikrosveta“ života jednotlivca, rodiny i spoločenstva môže prispieť ku kvalite života aj tých druhých, a ako ich bieda rôzneho druha a formy je prítomná i za našim, hoc bohatoh prestretným štredrým stolom.

Aj tohtoročné Vianoce nás s pribúdajúcimi rokmi robia pokornejšími, a vnášajú viac porozumenia do našich spoľočných každodenných „zápasov“, odplavujú z nás námos človečiny a dávajú nám pochopíť hodnotu „*daru a tajomstva*“ života – našej vlastnej existencie, ktorá sa tiež raz začínala v „jasliach“ našich rodín, v náručí lásky našich mám a otcov, aby sa potom v toku času dostali tam rovnako deti a vnuci. Otvorené náručie Vianoc aj našich rodín nás drží pri živote, zohrieva srdcia radosťou a možno už na rok bude niekto dobrý držať i naše už slabnúco trasúce sa ruky...

TIKANIE DUŠE

V týchto všetkých súvislostiach života sú Vianoce príčinou, nárokom, od-

Kľaňanie sa mudrcov, fragment fresky z kremikovského Kláštora sv. Juraja

poved'ou, že všetko je milosť, je dar, je tajomstvo Tvorcu a Darcu nášho života aj životov tých druhých, našich blízkych, ktorých máme na ceste nášho života. Niektorí sú aj tieto Vianoce s nami a na niektorých, čo nás predišli na ceste života večnosti, si pri štredrovečernom stole zvlášť spomíname.

Je dobré sa pri tomto tajomstve stísiť a reflektovať ho. Podľa Rúfusa

Verné veci mlčia. Zem i lesy – všetko si ťa ticho spomína.

A ty sám v tom tichu poznáš, že si Hlbina.

(Hudba pod l'adom)

Básnik opisuje sviatočný deň, ktorý si naša civilizácia stanovila v kalendári cítiac jeho nevyhnutnosť pre človeka. Zo všetkých sviatočných dní najhlbšie sa zakotvili v nás dni vianočné. Vtedy zabehané a rutinné ochranné mechanizmy odrazu prestanú pôsobiť, automatika ich pohybu sa zastaví a vtedy sa spustí „*hĺbka*“ v nás, tá „*hudba pod l'adom*“ našej radosti, porozumenia, lásky zo života s najbližšími skrývaná pred ostatnými pre svojich...

A básnik spomína, že v tom náhľom tichu, ktoré nastalo po chvíľkovom pre-

rušení existenčného denného lomozu, odrazu začul tichučko a jemne tikat' svoju ľudskú dušu.

SKUTOČNÁ PODSTATA

A tak s tichom svojej ľudskej identity, s týmto obrazom svojho vlastného *ja* v ľudskej duši stojíme v čase i priestore – a prechádzame k náboženskej podstate Vianoc, ktorou je pre každého človeka na zemi naša vlastná hodnota v očiach absolútneho Tvorcu a Darcu nášho života, povolania, našich blízkych. Je jednoznačne vyjadrená najsilnejšou náboženskou pravdou Vianoc: „*Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nik nezahynul, ...aby mal večný život*“ (Jn 3, 16)

Je dobré stísiť sa a reflektovať tento odkaz nášho vnútra pre čas pred nami. Pre rok s novým číslom.

Tento zážitok Vianoc každému osobne, moji ctení priatelia, drahí duchovní otcovia, bratia a sestry v cirkevnom spoločenstve a moji blízki v rodinnom a priateľskom svete, so žičením všetkého potrebného úprimne a zo srdca rád prajem.

Požehnané a pokojné vianočné sviatky vám i vašim blízkym a drahým doma, v rodine!

JOZEF JARAB

Úsmev betlehemskej Dieťaťa sa stal v ľudskej pospolitosti prvým krokom evanjelizácie

Začal to úsmev Dietátá

Vianočnému tajomstvu viery neuberá na sile ani skutočnosť, že ho súčasná pozlátková kultúra a mediálne táranie banalizuje, ba dokonca, priamo alebo nepriamo, spochybňuje vo svojej dejinnosti. Úsmev betlehemskej Dieťaťa, ktorý je prvým viditeľným oznámením samého Boha ľudstvu, totiž stále odzbrojuje.

MÁRNY DEŠPEKT

Význam Vianoc vlastne ani netreba nikomu priveliť vysvetľovať, nehovoriac o presvedčaní. Napokon, svedčí o tom aj účasť na polnočných omšiach. Každý si tento význam môže ľahko uvedomiť aj vo vzťahu k jednoznačnému rytmu, ktorý určuje jeho osobný život v týchto posledných, tak trochu hektických týždňoch roka a v dlhodobejšej perspektíve vlastne celý rok.

Aj myšlienkové výkony tých Európanov, ktorí sa silou-mocou usilujú od Vianoc a kresťanstva vobec emancipovať, nie sú ničím iným ako duchovným cudzopasnictvom, ako napokon i značná časť modernej etablovej filozofie. Nebyť hnacej sily kresťanstva, nemala by sa totiž voči čomu vymedzovať, nemala by komu adresovať svoj dešpekt, povýšenosť a dištancovanosť, ktoré sú jej charakteristickou tvorivou zložkou už takmer pol tisícročia, počas ktorých, ako vidno v dejinách, rozsieva svoje zhubné účinky s rastúcou intenzitou.

Vianoce sú obdobím, ked' je sekularizmus najväčším viditeľným. Na druhej strane – a práve preto – sú Vianoce tiež príležitosťou uvedomiť si hlbokú prítomnosť a pôsobivosť tohto tajomstva viery v dejinách.

Na druhej strane však stojí za pozornosť pripomenúť si prirodzené historické poradie vývinu a zakorenenie kresťanskej viery v človeku. Na rozdiel od súčasných kresťanov bolo totiž tajomstvo narodenia Krista pre jeho prvých učeníkov nepochybne tou poslednou reáliou, ktorou sa o svojom Majstrovi dozvedeli. Predstava, že by jeho Matka ešte za Synovho pozemského života rozprávala len tak na počkanie toto najhlbšie tajomstvo svojho života, ne-hovoriac o presvedčovaní, je pochabá, a ani tým najmilitantnejším a najrúhavějsím pohanom staroveku či novoveku neprišla na myseľ.

MÝLENIE SI POJMOV

Mária svoje tajomstvo nepochybne odtajnila až vtedy, ked' už nemohlo nikoho prekvapíť, teda až po Kristovom zmŕtvychvstaní. Bez tohto veľkonočného historického kontextu je prirodzene ľažko priateľné tiež v súčasnosti.

V súvislosti s Ježišovým pôvodom stojí za zmienku aj jedna čisto terminologická podrobnosť kresťanskej vierouky. Ježišovo počatie v Máriinom lone totiž Cirkev nenazýva *nepoškvreneným*, ako sa mylne domnieva väčšina neveriacich, ale panenským či zázračným, zatiaľ čo nepoškvreneným počatím nazýva prirodzené spojenie pohlavných buniek rodičov jednoduchého nazaretského dievča menom Mária.

Táto terminologická podrobnosť je totiž veľmi veľavravná najmä preto, lebo jasne poukazuje na dôslednosť krištáľovo čistého poňatia sexuality v rámci cirkevného učenia viery. Je to pravý opak bulváru a pritom je to neslýchane transparentné podanie toho najintímnejšieho, zároveň ľudského aj božského, tajomstva kresťanskej viery.

SAKRALIZÁCIA

Bolo by veľkou chybou predstavovať si, že Matúšovo podanie Máriinho panenského počatia (*Mt 1, 18-23*) závisí od známeho Izaiášovho proroctva o tom, že „*Panna počne a porodí syna*“ (*Iz 7,*

14) a že teda evanjelista takto predstavuje Máriu ako pannu aj matku využitím tohto starozákonného textu.

Nie, ba práve naopak. Panenské materstvo je faktom, ktorý je známy odinakiaľ – priamo od Ježišovej Matky. Tento fakt však autor evanjelia považuje za natol'ko dôležitý, že ho chce sakralizovať, a preto ho uvedie do súvislosti s konkrétnym starozákonným proroctvom.

Túto literárnu metódu veľmi dobre ilustrujú známe kumránske rukopisy, ktoré vznikli na prelome našho letopočtu, ako ukazuje ich už zosnulý znalec Jean Carmignac. *Starý zákon* totiž o panenskom materstve nikde nehovorí a Evanjelista Matúš teda používa Izaiášovu predpredpoved', ktorá prorokuje materstvo mladej ženy, po hebrejsky *alma*, čo vobec neznamenalo slovíčko *panna* v tom zmysle, ako sa to chápe teraz. Tento spôsob sakralizácie reality sa hebrejsky nazýva *pešer*, to znamená sakralizáciu prítomnosti odkazom na text *Starého zákona*.

Bol to teda ešte len fakt Máriinho panenského počatia Ježiša a jeho narodenie, ktorý odhalil zmysel dovtedy nejasného Izaiášovho proroctva.

PRVÝ KROK EVANJELIZÁCIE

Ked' sa teda vrátime k spomínamej evolúcii kresťanskej viery, potom je zrejmé, že prirodzený prvý kontakt s osobou Ježiša v prípade jeho prvých učeníkov bol nahradený a postupom času čoraz väčšimi nahradzovaným poznánim, ktoré človek nadobúdal už v útlom detskom veku práve prostredníctvom Vianoc, ktoré sú oslavou Kristovho narodenia a neoddeliteľne s ním spojeného Ježišovho božského pôvodu.

Úsmev onoho betlehemskej Dietátu sa v sviatočnom rodinnom kruhu stal skrátka v ľudskej pospolitosti tým prvým krokom evanjelizácie, ktoréj účinnosť nepočíava ani s globálnym otepľovaním.

Sv. Benedikta od Kríža (Edith Steinová) vykresľuje adventnú a vianočnú poetiku

Vianočné tajomstvo podľa Edithy Steinovej

Ked' sa dni začínajú skracovať a na zem sa znášajú prvé snehové vločky, vynoria sa ostýchavo a ticho prvé myšlienky na Vianoce.

Zo samotného slova *Vianoce* vychádza také kúzlo, že sa mu sotva môže ubrániť kdejaké srdce. Dokonca aj inoverci a neveriaci, ktorým starý príbeh o Diet'ati v Betleheme nič nehovorí, sa chystajú na slávnosť a premyšľajú, ako by mohli tu a tam rozsvietiť lúč radosti.

ADVENT

Už týždne pred Vianocami sa celou krajinou valí ako by vrely prúd lásky. Sviatok lásky a radosti, to je oná hviezda, ku ktorej všetci v prvých zimných mesiacoch kráčajú. Pre kresťana, a predovšetkým pre kresťana katolíka, je však ešte niečím ďalším. Jeho viedie hviezda k jasličkám s Dieťaťom, ktoré na zem prináša pokoj. Kresťanské umenie nám to stavia pred oči na mnohých pôvabných obrazoch a staré piesne, z ktorých zaznieva celý zázrak detstva, nám o tom spievajú.

Tomu, kto žije s Cirkvou, prebúdzajú rorátne zvony a adventné piesne v srdci svätú túžbu; a komu je otvorená studňa posvätnej liturgie, tomu búcha na dvere deň čo deň veľký prorok vtelený svojimi mocnými napomenutiami a zasľúbeniami: „*Roste nebesá zhora, oblaky nech pršia Spravodlivého; Nech sa otvorí zem a vykliči Spasiteľ*“ (Iz 45, 8). „*Blízko je Pán všetkým, ktorí ho vzývajú*“ (introit rorátnej omše). Od 17. do 24. decembra volajú takzvané veľké antifóny k *Magnificat* (Ó múdrost'; Ó Ado-

naj; Ó koreň Jesse; Ó kráľ Davidov; Ó východ; Ó Kráľ národov; Ó Emanuēl) stále túžobnejšie a vrúcnejšie: „*Príd a spas človeka.*“ A stále sľubnejšie znie: „*Teraz sa splnilo všetko...*“ A konečne: „*Dnes zviete, že pride Pán a spasí nás, a zajtra uvidíte slávu jeho.*“

DRUŽINA BOŽIEHO SYNA

Áno, ked' večer žiaria vianočné stromčeky a ľudia si dávajú darčeky, tu sa stále ešte derie von nenaplnená túžba, túžba po inej žiare, pokiaľ zvony nezvolajú na polnočnú omšu a zázrak svätej noci sa obnoví na oltároch ozdobených kvetmi a svetlami: „*A Slovo sa stalo Telom.*“

Okamih svätého naplnenia je tu.

Takéto vianočné šťastie každý z nás už isto prežil. No ešte sa nebo a zem nestali jedným. Betlehemska hviezda je hviezdomu temnej noci – tak je to i dnes.

Hned' na druhý deň odkladá Cirkev bielu farbu a oblieka sa do farby krvi a na štvrtý deň do fialovej farby smútku: Štefan, mučeník krvi, ktorý ako prvý nasledoval Pána v smrti, a nevinné deti, dojčatá z Betlehema, ktoré boli kruto zavraždené surovým katom – tie stoja ako družina okolo Dieťatka pri jasličkách.

Čo nám to má povedať? Kde je jasot nebeských zástupcov, kde je tichá blaženosť svätej noci? Kde je pokoj na zemi? „*Na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle.*“

Ale nie všetci sú dobrej vôle. Preto musel Syn večného Otca zostúpiť zo slávy neba, pretože tajomstvo zla zaháli zem do noci.

Temnota pokryla zem a on prišiel ako svetlo, ktoré „*v tmách svieti, a tmy ho neprijali*“ (Jn 1, 5). Tým, ktorí ho prijali, priniesol svetlo a pokoj; pokoj s Otcom v nebi, pokoj so všetkými, ktorí sú rovnako ako oni deťmi svetla nebeského Otca, a hlboký vnútorný pokoj srdca; ale nie pokoj s deťmi temnoty. Im Knieža pokoja neprináša pokoj, ale meč. Pre nich je kameňom úrazu, do ktorého narazia a o ktorý sa roztriešti.

To je ťažká a závažná pravda, ktorú si nesmieme nechat' zakryť poetic kým zázrakom Diet'a v jasličkách.

POZVANIE

Tajomstvo vtelenia a tajomstvo zla spolu úzko súvisia. Proti svetlu, ktoré zosťupilo z neba, vystupuje noc hriechu o to černejšie a hrozivejšie. Diet'a v jasličkách naťahuje rúčky a jeho úsmev už ako by chcel povedať to, čo neskôr vyslovia už ústa muža: „*Pod'te ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste pretázení*“ (Mt 11, 28).

A tým, ktorí idú za jeho volaním, chudobným pastierom, ktorým nebeská žiara a hlas anjelov zvestovali na betlehemskej pláni radostnú zvest' a ktorí na to úprimne a prostoduchu povedali svoje „*pod'me teda do Betlehema*“ a vydali sa na cestu, a kráľom, ktorí z ďalekého Východu s podobne jednoduchou vierou nasledovali hviezdu, tým sa dostáva z detských dlaní rosa milosti.

Tieto ruky dávajú aj berú zároveň: Vy mudrci, odložte svoju múdrost' a

>>>

staňte sa prostými ako deti; vy králi, zložte svoje koruny, odložte svoje poklady a skloňte sa v pokore pred kráľom kráľov; vezmíte na seba bez váhania útrapu, bolesti a ťažkosti, ktoré si žiada vaša služba. Vy neviniatka, čo ešte nemôžete dobrovoľne dať nič, vám berú detské ruky, váš nežný život ešte pred tým, než skutočne začal – nemôže s ním byť naložené lepšie, než keď je obetovaný Pánovi života.

NASLEDOVANIE

„Pod' za mnou,“ tak prehovorili detské ruky, rovnako ako neskôr ústa muža. Tak hovorila k učeníkovi, ktorého Pán miloval a ktorý tiež patrí do sprievodu pri jasličkách. A svätý Ján, mladík s čistým detským srdcom, poslúchol, bez toho, aby sa pýtal: „Kde a prečo?“ Opustil otcovu loď a išiel za Pánom po všetkých jeho cestách až na Golgotu.

„Pod' za mnou“ – počul tiež mladík Štefan. Nasledoval Pána v boji proti mocnostiam temnoty, proti zaslepeniu zanovitou neverou; vydal mu svedectvo svojím slovom a svojou krvou; nasledoval ho tiež v jeho Duchu, v Duchu lásky, ktorá prekonáva hriech, ale hriescinka miluje a ešte aj v smrti sa pred Bohom zastáva svojho vraha.

Sú to všetko postavy svetla kľačiace okolo jasličiek – nežné, nevinné deti, prosia pastieri, pokorní králi, Štefan, horlivý učeník, a Ján, apoštol lásky; títo všetci nasledovali Pánovo volanie. Oproti nim stojí noc nepochopiteľnej zatvrdenosti a zaslepenosti – učitelia zákona, ktorí môžu podať správu o tom, kedy a kde sa má Spasiteľ sveta narodiť, ale nevyvodia z toho „podme teda do Betlehema!“; kráľ Herodes, ktorý chce Pána života zabíť.

Pred Dieťaťom v jasličkách sa delia a cibria duchovia. On je Kráľ kráľov a Pán nad životom a smrťou. On hovorí svoje „pod' za mnou“ a kto nie je s ním, je proti nemu. Hovorí to a stavia nás tak pred rozhodnutie medzi svetlom a temnotou.

JEDEN Z NÁS

Neviem, kde nás chce Božské Dieťa na tejto zemi viesť, a nemáme sa predčasne pýtať. Len to vieme, že „tým, ktorí milujú Boha, všetko napomáha k dobrému“. A ďalej, že cesty, ktorými nás Spasiteľ vedie, vedú za hranice tohto sveta.

Aká je to nádherná výmena! Stvoriteľ ľudského rodu nám ponúka svoje božstvo, zatial' čo sám prijíma ľudské telo. Áno, kvôli tomuto úžasnemu dielu prišiel Spasiteľ na svet. Boh sa stal synom človeka, aby sa ľudia mohli stať Boží-

Georges de La Tour: *Kľaňanie sa pastierov*

mi deťmi. Jeden z nás pretrhol puto Božieho synovstva, jeden z nás ho musel zasa nadviazať a zaplatiť za hriechy.

Nemohol to urobiť nikto zo starého, chorého a zanedbaného rodu. Musela byť navrúblená nová, zdravá a ušlachtilá ratolest'. Stal sa jedným z nás; zároveň však ešte niečim viac – jedným s nami.

Áno, to je to nádherné na ľudskom pokolení, že sme všetci jedno. Keby to bolo inak, keby sme stáli ako samostatní a oddelení jedinci voľne a nezávisle vďa seba, potom by pád jedného nemohol na seba privolať pád všetkých. Potom by určite na druhej strane mohla byť za nás zaplatená a nám pripočítaná cena zmierenia, ale jeho spravodlivosť by neprešla na hriescikov, nebolo by možné ospravedlnenie. On ale prišiel, aby sa stal spolu s nami tajomným telom – on ako naša hlava, my ako časti jeho Tela.

Ak vložíme svoje ruky do dlaní Dieťaťa a povieme „áno“ na jeho „pod' za mnou“, potom sme jeho a je voľná cesta, aby jeho božský život mohol prejsť na nás.

NEBESKÉ KRÁĽOVSTVO

To je začiatok večného života v nás. Nie je to ešte blažené pozieranie sa na Boha v svetle slávy. Je to zatial' temnota viery, ale nie je už viac z tohto sveta; ide o prebývanie v Božom kráľovstve.

Ked' Panna Mária vyslovila svoje „fiat“, začalo sa na zemi Božie kráľovstvo a ona bola jeho prvá služobníčka.

A všetci, ktorí sa pred narodením Dieťaťa a po ňom k nemu priznali slovom a činom – svätý Jozef, svätá Alžbeta so svojím dieťaťom a všetci, čo stáli okolo jasličiek –, vstúpili do Božieho kráľovstva. Udialo sa to inak, než si to človek predstavoval, že bude vyzerat' vláda Božieho kráľovstva podľa *Žalmov* a Prorokov. Rimania zostali vládcami v krajinе a veľkňazi a učitelia zákona ďalej držali národ pod svojím jarmom. Každý, kto náležal Pánovi, niesol jeho nebeské kráľovstvo skryté v sebe. Nebolo mu odňaté jeho pozemské bremeno, dokonca mu bolo mnoho ďalšieho priložené; ale to, čo niesol v sebe, bola sila, ktorá dávala krídla, robila ho miernym a bremeno ľahkým.

Tak je to teraz s každým Božím dieťaťom. Božský život, ktorý bol v duši zapálený, je svetlom, čo prišlo do temnoty, je zázrakom svätej noci. Kto ho nosí v sebe, ten rozumie, keď sa o tom hovorí. Pre ostatných je však všetko, čo o tom môže človek povedať, nezrozumiteľným. Celé Jánovo evanjelium je takou nezrozumiteľnou rečou o večnom svetle, ktoré je láskou a životom. Boh v nás a my v ňom, to je nás podiel na Božom kráľovstve, ku ktorému základ položilo vtelenie.

Sv. TERÉZIA BENEDIKTA od KRÍŽA

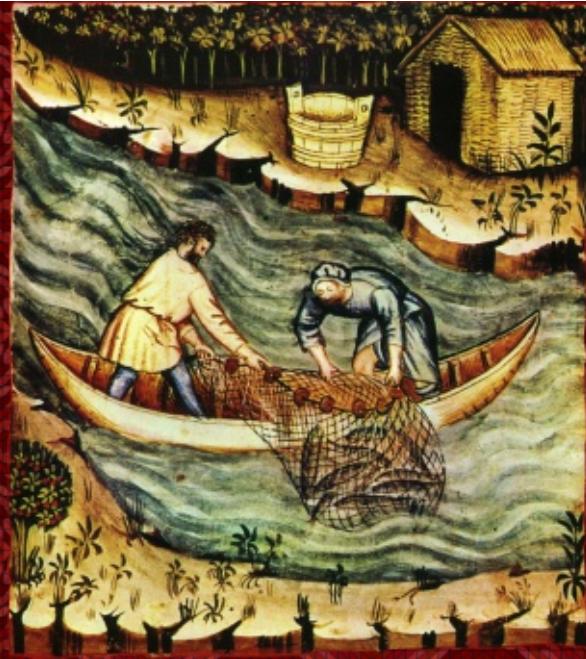
Podľa knihy Edithy Steinovej *Das Weihnachtsgeheimnis: Menschwerdung und Menschheit*

spracovala A. T.

S medievalistkou Miriam Hlavačkovou o tom, ako sa ryby dostali na vianočný stôl

Zo symbolu pokrm

Advent, ale najmä Vianoce sú spojené s rybami. A práve o tomto vzťahu sme sa rozprávali s medievalistkou MIRIAM HLAVAČKOVOU.

So sladkovodnou či morskou rybou sa v rôznorodej úprave stretávame pri štedrovečernom stole snáď v tamer každej slovenskej rodine. Ako sa ryba dostala na vianočný stôl?

To musíme ísť k počiatkom kresťanstva. Od jeho začiatku je ryba symbol Krista a identifikácie kresťanov. Ryba – po grécky *ichthys* – je kryptogram so začiatočnými písmenami slov vyznania viery: *Iesous Christos, Theou hYos, Soter*, čiže Ježiš Kristus, Syn Boží, Spasiteľ. Od polovice 2. storočia sa krst na nástenných maľbách a v katakombách znázorňuje ako rybolov. Navyše, ryba je aj starým symbolom plodnosti. Šupinatá ryba a ikry znamenali bohatstvo – ved' aj v súčasnosti koluje medzi ľuďmi povera, že kto si odloží šupinu do peňaženky, bude bohatý.

Bez ohľadu na symboliku však môžeme pokojne povedať, že kresťanstvo sa podpísalo pod zvýšenú konzumáciu rýb a rozvoj rybárstva, pretože k tomu významne prispelo zavádzaním pôstnych dní.

Pôst však určite nie je výmysel kresťanstva.

To určite nie je, kresťanstvo ohľadom pôstu len prevzalo a rozvinulo zvyky predchádzajúcich kultúr grécko-rímskeho sveta a pôstnu prax židovstva. Kým antickí Gréci a Rimania ponímali pôst nábožensky a medicínsky ako akt očistenia, v *Starom zákone* sa stáva súčasťou modlitby pokánia s vyznaním hriechov.

Už prví kresťania dodržiavalí pravidelné pôstne dni – v stredu a piatok ako

pripomenutie si Judášovej zrady a Kristovej smrti na kríži. Z týchto pôstnych dní sa od 4. storočia vyvinula tradícia štyridsaťdenného veľkonočného pôstu – *quadragesima*, počínajúc Popolcovou stredou a končiac Veľkou nocou, s výnimkou nediel. Pôstnymi dňami boli aj kántrové dni – išlo o stredu, piatok a sobotu každý štvrtrok v stanovenom týždni; v zime to bolo po sv. Lucii, na jar po prvej pôstnej nedeli, v lete po sväto-dušných sviatkoch a na jeseň po sviatku Povýšenia sv. Kríža. Okrem toho sa verejne postili v dni pred veľkými sviatkami, napríklad aj v predvečer Štedrého večera.

Popri úplných pôstoch existovala aj ďalšia forma pôstu, tzv. pôst zdržanlivosti, pre ktorý platili miernejšie pravidlá – mäsitý pokrm bol sice vylúčený, ale mohli sa jest' mliečne výrobky a vajcia. Miernejší pôst platil aj pre adventné obdobie.

Prečo sa ryba stala pôstnym jedlom?

V rámci pôstu sa zakazovalo nielen konzumovanie mäsa teplokrvných zvierat, ale aj ich produktov – vajec, masti a aj mliečnych výrobkov. A tak sa ryby ako chladnokrvné živočíchy povoľovali.

Koľko bolo teda pôstnych dní?

Určitá forma pôstu sa v stredoveku vzťahovala až na vyše 150 dní. Možno teda súhlasíť so súčasným talianskym medievalistom Massimom Montanarim, ktorý hovorí, že rozšírenie kresťanstva sa významným a možno rozhodujúcim spôsobom podieľalo na doplnení „*kultúry mäsa kultúrou rýb*“. Vtedy sa však

tento živočíšny druh ponímal veľkorysejšie – radili sa k nemu totiž aj zvieratá, ktoré boli svojím spôsobom života viazané na vodu: bobry, z ktorých sa jedli zadné nohy a chvost, lastúrniky, slimáky, žaby, raky či vydry.

Aj tak však povýšenie rýb na všeobecne uznávanú nahradu mäsa, na skutočný „symbol“ pôstnej stravy, neboli priamočiary ani bezproblémový.

Takže za rastúcim dopytom po rybách treba vidieť rozvoj rybárstva?

To určite. Treba povedať, že niektoré rehole vzhľadom na prísné predpisy vôbec nejedli mäso, a preto sa na ich stole nachádzali iba ryby. Aby sa pokryl zvýšený dopyt po rybách, mnohé kláštory disponovali užívacími právami na stojaté alebo tečúce vody v okolí, neskôr mnísi zakladali vlastné rybníky, ktoré poslúžili nielen na obživu komunity, ale aj na predaj rýb. Napríklad lechnickí kartuziáni mali právo rybolovu v rieke Dunajec, kartuziáni na Skale útočišťa v rieka Belá a Hornád, rybníky nechýbali ani pri kláštoroch pavlínov, premonštrátov v Jasove či cistercitov v Spišskom Štiavniku a podľa vizitácie v roku 1508 aj rybník benediktínov na Skalke disponoval dostatkom rýb.

Aké druhy rýb boli v obľube v stredoveku?

Rybrie trhy, zásobované domácimi majiteľmi rybníkov či kupcami, ktorí dovážali morské ryby, poskytovali možnosť bohatého výberu čerstvých rýb, ktoré nesmeli byť podľa trhových poriadkov staršie ako tri dni, ako aj naso-

>>>

lených, sušených, pečených či údených rýb. Kapor, šťuka, mrena, ostriež a úhor sa kupovali vcelku na kusy, pričom vyza, losos a sumec sa predávali naporcované na váhu. Na mieru a počet sa predávali drobné ryby – hrúzy, podusťky, hrebenačky, kolky, mihiule... Nasolené sa pritom nepredávali len dovážané ryby, ale aj domáce, najmä šťuky a kapry, ktoré sa chovali vo veľkom množstve, lebo sa im darilo v teplých, stojatých vodách chudobnejších na kyslík. Vďaka severskému rybolovu a novým technikám uchovávania rýb sa stal dôležitou zložkou európskej stravy sled – haring. V Baltskom a Severnom mori ulovené slede rybári rozdelili podľa veľkosti a kvality, vypitvali ich a odstránili žiabre. Potom ich nasolili a nahrádzali do drevených kadí, v ktorých sa prepravovali po celej Európe. Po ceste museli kontrolovať stav rýb a dopĺňať slaný nálev, lebo haringy strácali na objeme. Hoci ilo o importovaný tovar, haringy nepatrili k drahším druhom rýb.

Aké boli ceny rýb?

Ceny najmä sladkovodných rýb sa vyznačovali cenám mäsa. V *Kostnickej kronike*, ktorá zachytáva jeden z najslávnejších cirkevných koncilov v európskych dejinách – Kostnický koncil (1414 – 1418), jej autor Ulrich z Richenthalu zaznamenal aj informácie o predaji rýb – živých, nasolených aj údených. Zaznamenal: „Veľké ryby sa predávali na váhu, malé zase na mieru a do počtu. Za funt jalca alebo šťuky sa platilo 17 fenigov, za funt kapra alebo lieňa okolo 18 fenigov. Z Verony, Lombardie a od jazera Garda dovážali aj smažené ryby, ktoré vraj dlho vydržali a podobali sa na tunajšie ryby, aké sa na jeseň predávajú po 4 fenigy, jedna smažená stála 6 fenigov. Na predaj boli aj žaby a slemáky, tie kupovali Francúzi.“

V podunajskej oblasti sa zasa v rokoch 1324 – 1337 za funt (asi 0,56 kg – pozn. red.) malých druhov rýb, ako napríklad podustva, platili 2 – 3 viedenské fenigungy, za väčšie ryby ako šťuka 7 – 8 fenigov, za mreny 18 fenigov, kapry patrili k drahším druhom – 45 fenigov a za vyza zaplatili 150-násobok šťuky – 1 140 fenigov.

Rybacími pokrmami nepohrdli ani korunované hlavy.

Panovníci Žigmund Luxemburský alebo Matej Korvín oblúbovali najmä jeseterovitú sladkovodnú rybu, známu pod menom vyza, ktorú si ako delikatesu nemohol každý dovoliť. Keď kráľ Žigmund so služobníctvom navštívili Bratislavu (1410), pohostili ich vyzou, sled –

mi, kaprami, veľkým kaprom, dvoma ruskými jesetermi, troma veľkými sumcami, karasmi, šťukami, tisickou rakov, k tomu na stole nechýbal olej, kapusta, cibuľa i petržlen. Aj uhorskú kráľovnú Alžbetu si v roku 1441 učili šťukou a kaprom.

Český humanista, autor kníh o rybníkárstve Ján Dubravius (1486 – 1553) o Matejovi Korvínovi hovorí, že „ako vynikol slávnymi vojenskými činmi takmer nad všetkými kráľmi, ktorí vládli v Uhorsku pred ním, rovnako sa zachoval aj vo vynikajúcom rybníkárstve, takže prekonal aj slávnych rybníkárov v Čechách. Dokázal to tak, že dal presadiť do rybníka, ktorý založil pri hrade Tata, vyza z Dunaja, podobné delfínovi. Vedenel, že tento druh rýb v Čechách nežije, a teda sa Česi nemôžu domáhať slávy tým, že by ukazovali vo svojich rybníkoch živú vyzu. (...) Zvlášť vzbudzovalo obdiv, že vyza vydržali dosť dlho vo vo-

de bez prítoku, napriek tomu, že t'ažko znášajú zajatie.“

Ako vyplýva z historických zdrojov, kedysi sa vyza nachádzala aj na území súčasného Slovenska...

Nie som súčasne ichtyologička, ale viem, že ide o vyzu veľkú (*Huso huso*), ktorá sa považuje za najväčšiu sladkovodnú rybu, čo je však zavádzajúce, pretože nie je čisto sladkovodná. Značnú časť života totiž tráví v brackých vodách a strieda sladkovodné a morské prostredie. Jej veľkosť mohla dosahovať dokonca až šesť metrov. Váži asi tonu a dožíva sa približne 120 rokov, no jej vrcholný vek sa pohybuje okolo 200 rokov. Z ikier vyza sa vyrábal lahodný kaviár.

Vyza žila v Čiernom aj Kaspičkom mori a v čase trenia tiahla do ich prítokov. Darilo sa jej v Dunaji a na dolnom Váhu a kvôli úctyhodnej veľkosti ju ry-

>>>

bári prezývali dunajská veľryba. Keď tieto gigantické ryby tiahli vo veľkých húfoch proti prúdu Dunaja, poskytovali ľuďom na brehu nevšedný pohľad.

Ako sa chytali „dunajské veľryby?“

Na lov výz sa budovali špeciálne zátarasys, ľudovo zvané tôňa, vytvorené z radu drevených kolov zatlčených do dna rieky – vznikla tak pasca, z ktorej vyzy nemohli uniknúť. Vyzy sa však lovili aj iným spôsobom, napríklad za pomoci nadháňačov, ktorí hlukom, búchaním, trúbením a krikom vyhnali ryby z úkrytov v hlbokej vode. Vyplášené vyzy sa vynorili a zamotali sa do sietí rybárov. Žiaľ, po vybudovaní hydroelektrárni Železné vráta na Balkáne sa vyzám na dolnom Dunaji znemožnila cesta proti prúdu a tento druh rýb u nás upadol do zabudnutia.

Dá sa predpokladať, že s rozvojom rybárstva sa rozvíjala aj náuka o rybách.

O rybách sa možno dočítať nielen v listinách dokumentujúcich súdne spory týkajúce sa pytliactva a krádeží či v mestských či kláštorných úctoch, ale vstúpili aj do rôznych žánrov stredovekej literatúry. Nájdeme ich v encyklopédiách, slovníkoch, v zdravovedných príručkách, morálnych poučeniacach kazateľov určených pre pôstne obdobie, ale aj vo vtedajších kuchárskych knihách. Už v 12. storočí rybám venovala pozornosť benediktínska, liečiteľka a prírodovedkyňa sv. Hildegarda z Bingenu (1098 – 1179). Jej spis *O rybách* je súčasťou encyklopédického diela *Physica*. V deviatich knihách sa zaobráva liečivými vlastnosťami rastlín, živlov, stromov, kameňov, rýb, vtákov, zvierat, plazov a kovov. V diele *O rybách* sa venuje jednotlivým druhom rýb, ich životným podmienkam, zdravotným účinkom, ako aj tomu, za akých podmienok je ktorá ryba vhodná na konzumáciu a za akých nie. Hildegarda sa domnievala, že ryby, ktoré sa zdržujú na dne morí či riek a tam si hľadajú svoju obživu, nie sú vhodné na požívanie. Odporúčala skôr tie, ktoré plávajú v stredných vrstvách vód a v čírej vode mora či riek. Pri jednotlivých rybách uvádzala aj ich pôsobenie na zdravie človeka.

O tri storočia neskôr po sv. Hildegarde z Bingenu zostavil pre českého kráľa Juraja Podebradského podľa vzoru obsiahlych západoeurópskych encyklopédií český vzdelanec Pavel Židek (1413 – 1471) *Knihu dvacatera umení*. V rámci prírodovednej časti vyhradil priestor morským aj sladkovodným rybám.

Teraz sa rybacie mäso považuje za zdravé. Platilo to aj v stredoveku?

Kým encyklopédie spomínaného typu sprostredkúvali súhrn všetkých vtedajších vedomostí, tak pravidlá životosprávy, tzv. *regimina sanitatis*, ktoré zaraďujeme k lekárskej literatúre, venovali najväčšiu pozornosť jedlu, ktoré sa považovalo za liek. Tieto pravidlá spisovali najmä stredovekí lekári v službách svetských či cirkevných hodnostárov a boli akýmsi návodom, ako správne žiť, aby si človek zachoval telesné a psychické zdravie a dosiahol dlhovekost.

Lekár kráľa Žigmunda Luxemburského vyšehradský prepošt Albík z Uničova vyčítal kráľovi, ktorého trápila dna, obličkové kamene, závrate, chronická nádcha a zápcha, že si doprajte priveľa tučných rýb a pijatiky, navýše večeria v neskorých hodinách. Za vyslovene nezdravú pokladali lekári kombináciu

rýb s mliekom, obe potraviny sú totiž studené a vlhké.

Boli aj negatívne názory na konzumáciu rýb?

Nie celkom priaznivý pohľad na ryby v životospráve mal lekár cisára Ferdinanda I. Ján Kopp z Raumenthalu. Vo svojom spise *Gruntovní a dokonalý regiment zdraví* (1536) tvrdí, že všetky ryby sú pôvodom studené a vlhké, a tak telu prinášajú vlhké, a teda zlé živiny. V ľudskom tele sa rýchlo kazia, hnijú a spôsobujú rozličné choroby. Ľudia, ktorí trpia dnou či kolikou, sa majú rybám úplne vyhýbať, lebo by ich ochorenie mohli zhoršiť. Ideálna úprava rýb je podľa Koppa varenie, pričom tvrdí, že ich mäso je najzdravšie, ak sa ryby varia zaživa. V súlade s ostatnými príručkami vystríha pred pitím mlieka, ak sa práve konzumujú ryby.

Za rozhovor d'akuje PAVOL PRIKRYL

Valombroziánski rehoľníci v Indii sa vd'aka výrobe syrov stali sebestačnými

Syry mníchov očarujú Indiu

V niektorých päťhviezdičkových hoteloch v Indii je čoraz populárnejší syr, ktorý vyrábajú mnísi z valombroziánskej kongregácie.

Benediktínski mnísi sa veľmi zaslúžili o pokresťančenie Európy. Početné benediktínske kláštory boli po celé storočia strediská náboženského, najmä liturgického a kultúrneho života. Keď po čase mníška horlivosť poklesla, začala sa uskutočňovať vnútorná obnova rádu. O tú sa zaslúžili jednak reformné hnutia ako napríklad v 10. – 12. storočí clunyjské, a jednak nové, reformované vetvy rehole. Jednou z nich boli valombroziáni, ktorých založil v roku 1036 sv. Ján Gualbert.

VALLIS UMBROSA

Sv. Ján Gualbert túžil po ešte väčšom odriekaní, ako mu poskytoval benediktínsky Kláštor sv. Miniata vo Florencii. Chcel naplno „služiť Kristovi podľa Reguly sv. Benedikta“. Napokon objavil na východ od Florencie Vallis Umbrosa. Jánova nábožnosť a svätý život začali pribúdať mnoho mníchov a laikov. Spočiatku bývali každý vo svojej chyžke, neskôr vznikla spoločná kaplnka a kláštor.

Sv. Ján Gualbert spojil anachoretský život s cenobitickým podľa *Reguly sv. Benedikta*, ktorú Ján doplnil o niektoré sprísnenia. Keďže počet rehoľníkov rásťol, Ján ich rozdelil na kňazov, ktorí sa venovali iba duchovnými vecami, a bratov, ktorí sa starali o hmotné potreby. Mnísi žili v prísnej klauzúre a predpisy ohľadom stravy, šatstva, disciplíny a mľanlivosti boli veľmi striktné. Nosiли sivé rúcho, čím sa odlišili od „čiernych“ benediktínov a „bielych“ kamaldulov.

Rok 1039 sa považuje za počiatok novej kongregácie. Pápež Viktor II. schválil valombroziánov roku 1055 ako vetvu benediktínskeho rádu.

CELOSVETOVÝ OHLAS

Aj keď valombroziánskych kláštorov podobne ako v minulosti ani teraz nie

je vo svete veľa, ten v tichej časti indickejho mesta Bangalúr vyvolal doslova celosvetový ohlas. Tamojši mnísi majú totiž vlastnú syráreň, ktorá ponúka Indom jednu z najzachovalejších maškrt Taliánska – byvoliu mozzarellu.

Začiatkom tretieho milenia prišla Bangalúrska kapitola valombroziánov na jedinečný spôsob, ako získať prostriedky na živobytie – výrobou syrov. Aj keď syr nie je súčasťou tradičnej indickej stravy, pomaly sa vzťah Indov k tomuto pokrmu mení. Väčšina syrov sa však do Indie dováža, čo sa prejavuje aj na ich cene, a tak počin indických valombroziánov sa sice javil ekonomicky zaujímový, ale zároveň aj riskantný. Mnísi si však uvedomili význam syrárstva ako zaujímavý zdroj príjmov, čo im potvrdil taliansky obchodník, ktorý sa sťažoval, že v Indii nie je možné zohnať dobrú mozzarellu, hoci vo veľkomestách je veľa pizzerií a talianskych reštaurácií. A tak keď v roku 2000 predstavení poslali brata Michaela (na snímke) do Talianska na kňazské štúdiá, valombroziánsky bohoslovec strávíl aj nejaký čas v Neapole, aby sa tu naučil proces výroby syra, ale aj jeho dejinný vývoj.

BYVOLIE MLIEKO

Byvol domáci (*Bubalus bubalis*) pochádza z Ázie, kde sa chová predovšetkým ako silný ľahúň. Z Ázie sa byvol domáci rozšíril v 7. storočí do Egypta a odhalil v 9. storočí do južného Talianska. Tu sa byvoly začali chovať na úrodných pastvinách neapolskej nížiny. Najstarší písomný záznam o mozzarellu z byvolieho mlieka pochádza z 12. storočia, keď ju mnísi z Kláštora San Lorenzo v Padule ponúkali pocestným. A práve vd'aka byvolom a Kampániu získala syrová pochúťka svoje celé meno – mozzarella di bufala Campana.

Byvolie kravy poskytujú vynikajúce mlieko. Dojivost' majú sice nižšiu, ale

ich mlieko má v porovnaní s kravským vyšší obsah tuku a bielkovín. Preto má táto smotanovo biela lahodná mozzarella výraznejšiu chut' ako bežne dostupná kravská, ktorú v neobmedzenom množstve chrlia mliekarne celého sveta. Je tučnejšia, menej vláknitá a aromatickejšia.

ZNAČKA VALLOMBROSA

Po návrate pátra Michaela do Indie začali mnísi v bangalúrskom kláštore vyrábať syr. Začiatky boli ľažké – od hľadania kvalitného byvolieho mlieka, ktoré ako kľúčová ingrediencia na výrobu syra patrí medzi najväčšmi falšované výrobky v Indii, až po klientelu. „S Božou pomocou sme to zvládli,“ hovorí páter Michael.

V súčasnosti mnísi vyrábajú 100 kg syra každý deň, pričom používajú 400 až 500 litrov mlieka. „Hotelové siete Taj, Oberoi, Trident, Marriot, Hyatt, Park, ale i vybrané predajne v Bangalúre – všetci od nás berú syry,“ raduje sa páter Michael. Mnísi v priebehu rokov dodačovali svoju stratégiu predaja a distribúcie. Značná časť ich produkcie smeruje do reštaurácií, pretože „väčšina Indov, ktorí jedia západnú kuchyňu, to robí v reštauráciách“.

Okrem mozzarely z byvolieho mlieka ponúka bangalúrsky valombroziánsky kláštor aj syry bocconcini, ricotta, burrata, caciotta či mascarpone, celkovo desať druhov. A všetky majú jednotnú značku – Vallombrosa.

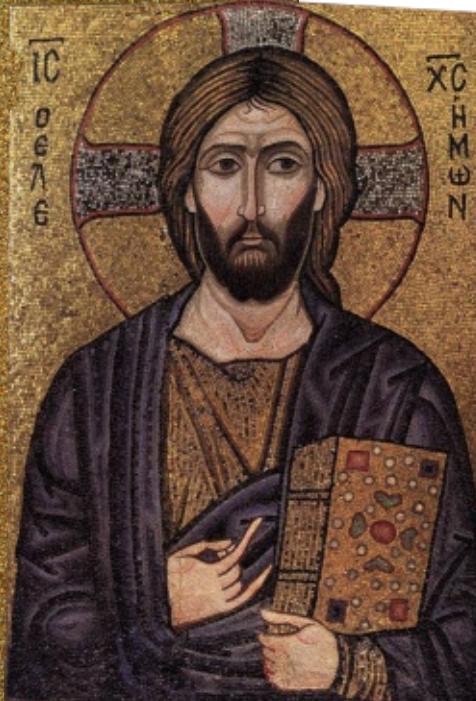
-pl-

(Snímka: NIE)

Úvahy o Ježišovi v židovskom, muslimskom, hinduistickom a budhistickom náboženstve

Za koho pokladajú ľudia Syna človeka?

Môže postava Ježiša oživiť dialóg medzi svetovými náboženstvami? Vianočné sviatky sú vhodnou príležitostou k tomu, aby sme zistili, čo si myslia o Ježišovi iné náboženstvá.

Krestania tvrdia, že Vianoce sú oslavou narodenia Ježiša Krista. Patrí však ten, koho možno považovať za zakladateľa krestanstva, výlučne krestanom?

PREDMET BÁDANIA

Teraz, na prahu tretieho tisícročia, vieme, že Kristovo učenie a jeho myšlienkové posolstvo Láskej prekročili hranice Katolíckej cirkvi. Ježiš rozdeľuje a spája náboženské spoločenstvá, lebo podľa niektorých má ľudskú a zároveň i božskú podstatu, a podľa iných je filozofom, mudrom alebo prorokom.

V týchto sviatočných, pretože kresťanských chvíľach, akiste zaujme stručný prehľad úvah o Ježišovi v židovskom, muslimskom, hinduistickom a budhistickom náboženstve.

Ježiš bol Židom. Táto prostá skutočnosť otvára široké pole pre úvahy.

Čo si myslia židia o tom, ktorého kresťania nazývajú mesiášom?

Zatial čo kresťanstvo dlhý čas popieralo židovský pôvod svojho zakladateľa, judaizmus nechcel o osobnosti Ježiša ani počuť. Pre mnoho židov je Ježiš takým istým predmetom štúdia a diskusii, ako Mohamed na hociktorej fakulte kresťanskej teológie.

Veci sa však menia a otázkou o Ježišovi sa v súčasnosti zaoberá množstvo židovských publikácií. Podľa slov hlavného rabína Marcia Ralha la Guedja tento záujem vyplýva zo skutočnosti, že sa prehľbil dialóg medzi náboženstvami: „V tejto výmene názorov nás

podnecujú naši kresťanskí bratia. Napríklad nám kladú otázku, prečo židia neuznávajú Ježiša. A my sa musíme pokúsiť nájsť odpoveď.“ Podľa rabína ide o to, aby sme sa naučili nájsť si svoje miesto zoči-voči iným náboženstvám. Postava kresťanského mesiáša sa teda celkom prirodzene zapája do tejto reflexe.

IZRAELSKÝ MUDRC

Židia Ježiša občas nazývajú *rabbi* (učiteľ) z Nazaretu, ale judaizmus ho neuznáva ani ako Božie vtelenie, ani ako proroka. „Považujeme ho za izraelského mudrca. Ježiš chcel priniesť nového ducha, ale jeho vlastní ľudia ho neprijali,“ upresňuje rabín Guedj.

Aj keď sa jeho posolstvo lásky mohlo stretnúť s väčším uznaním, nemôžeme zabúdať na to, že Ježišove slová otriasali vtedajšou židovskou mocou. Okrem toho sa v textoch Nového zákona vyskytujú výroky, ktoré zvlášť ostro polemizujú s judaizmom. „Nové náboženstvo vzniklo práve pričinením určitej falzifikácie alebo karikatúry judaizmu,“ vysvetľuje hlavný rabín.

Ohľadom Ježišovej osobnosti a jeho posolstva sa stretá súhlas s nesúhlasom. Židia oceňujú istú múdrost, ako aj všeobecnú dimenziu kresťanstva, no zo židovského hľadiska nemožno prijať Ježišovo božstvo.

MOSLIMSKÝ PROROK

Podobný problém sa objavuje aj v islamе. Korán si kladie otázku: „Boh je len

jeden! Sláva mu! Ako by mohol mať syna?“ (súra 4, 171).

Sväta kniha muslimov spomína Ježiša viac ráz a nazýva ho „Máriiným synom“, „prorokom“, „poslom“. Rozprávanie o Ježišovom narodení sa trocha líši od verzie, ktorú nájdeme v evanjeliách. Mária počne bez toho, aby poznala muža, utiahne sa na púšť a porodí pod palmom. Podobne aj o Ježišovej smrti sa hovorí bez ukrižovania a zmŕtvychvstania. Ježiš zomiera prirodzenou smrťou, Boh si ho povoláva k sebe.

Napriek tomu má Ježiš v Koráne významnú úlohu, vyučuje a oznamuje Mohamedov príchod, no nie je „Božím synom“.

Podľa slov hovorca ženevskej mešity Hafida Guardiriho je uznávanie všetkých prorokov, a teda aj Ježiša, podstatnou časťou jeho náboženstva. Priopomína tiež, že Korán pozýva národy Knihy k spoločnej reči. Takýto postup si však vyžaduje odpoveď a v prípade muslimov „by kresťania mali uznati Mohamedove proroctvá, a keď už nie to, že sú adresované im, aspoň to, že sú platné pre muslimov“.

KU GÁNDHÍMU

Väčšina východných náboženstiev sa neviaže na jedinú a „zosobnenú“ predstavu Boha, no Ježišovi taktiež udeľuje isté miesto. Zodpovedný vedúci Stredisku védskych štúdií v Ženeve Swami Amaranda hovorí: „Hinduisti Ježiša uctievajú. Má postavenie Rišiho, je uznávanou duchovnou osobnosťou.“

>>>

Hoci pre hinduistov Ježiš nie je Boh, možno v ňom vidieť jedno z božích vteleňí. Podľa Swamiho Amaranda Ježišovo učenie nepredstavuje pre hinduizmus nijaký nový a podstatný prínos, lebo Ježišove aj hinduisticke zásady sa viac-menej zhodujú. To však nezabráňuje, aby sa kresťanské a hinduisticke myslenie neodlišovalo. Móhandás Karamčand Gándhí napríklad tvrdil, že Ježišove slová stáli v základe jeho metódy nenásilného odporu. Podľa neho Ježiš nekázal nové náboženstvo, ale nový život.

Znova sa však naskytá tá istá otázka: Kým bol Ježiš v skutočnosti? Gándhí hovorí: „*Na Ježiša sa pozieram ako na veľkého učiteľa ľudstva, ale nevidím v ňom jediného syna Božieho. Toto príavné meno je v doslovnom znení абсолютно nepríjateľné. No v prenesenom význame sme všetci synovia splodení Bohom.*“

BUDHA A JEŽIŠ

Zo všeobecného hľadiska je Ježiš Kristus v očiach budhizmu obdivuhodnou bytosťou; je možné, že sa stal Bohom po tom, čo bol človekom.

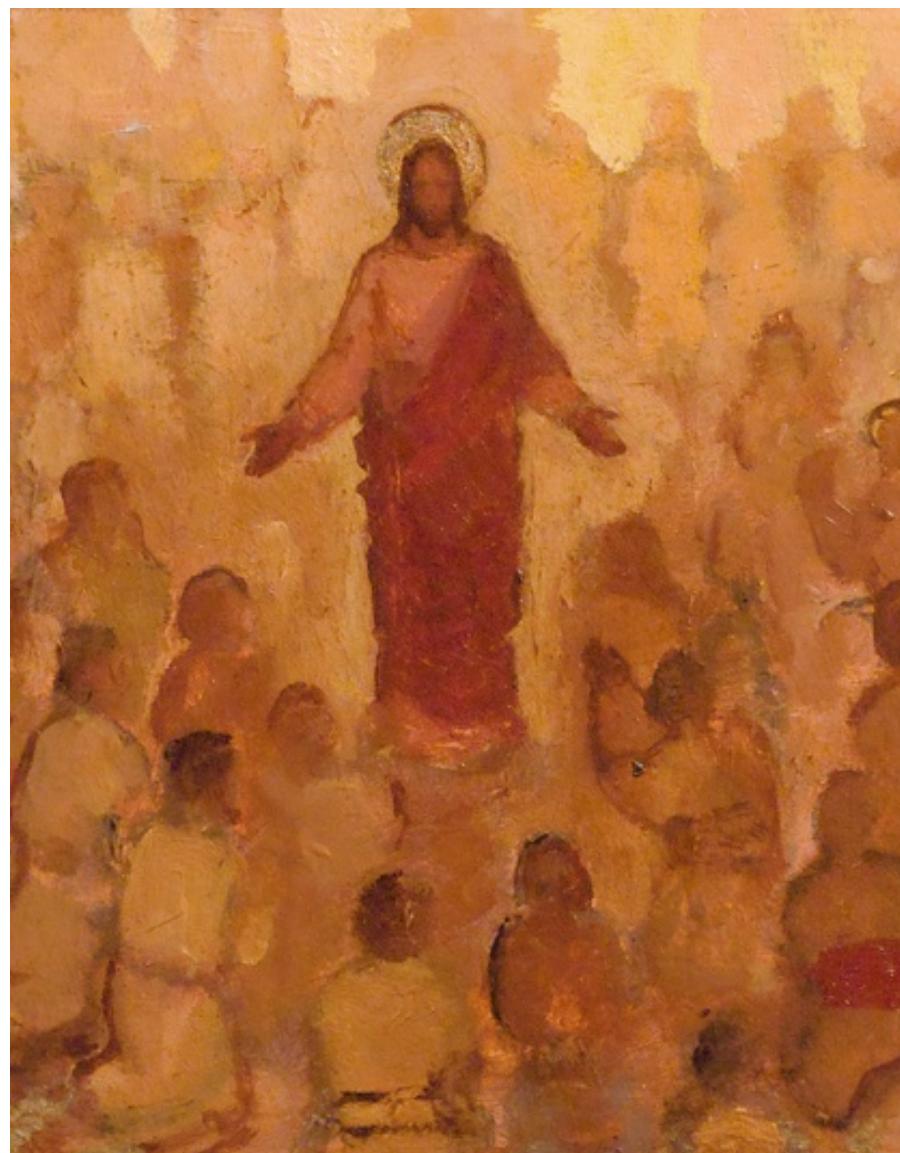
Dalajláma priznáva, že postavy Ježiša a Budhu vykazujú isté podobnosti. Z morálneho hľadiska sú si ich učenia veľmi blízke. „*Nazdávam sa, že vnútorný rozvoj má korene v láske, súcite, trpežlivosti, tolerancii, v postoji, ktorý je zbavený akýchkoľvek závislostí a nemiernych tužob. Všetky veľké náboženstvá šíria rovnaký duchovný odkaz, a z toho vyplýva, že by mali podať dôkaz o vzájomnom rešpektu,*“ povedal dalajláma v príhovore v ženevskej katedrále v roku 1999.

Blízkosť medzi osobnosťou Ježiša a Budhu zapríčinila, že v niektorých prúdoch budhizmu sa považujú tieto dve postavy za hodné rovnakého uctievania.

STRED ŽIVOTA

Opäťovné objavenie Ježišovho židoského pôvodu, prorocká dimenzia jeho posolstva, Božie vtelenie alebo priblíženie Ježiša k Budhovi – pohľad iných náboženstiev na Ježiša otvára nové perspektívy. „*Diskusie o Ježišovi môžu zapričiniť búrlivé reakcie,*“ podotýka predsedca Strediska pre dialóg medzi náboženstvami v Ženeve Jean-Claude Basset a dodáva: „*Kresťanov nútia vyjsť zo svojho stredu a uvoľniť zovretie. Podľa mňa je to dobrá vec.*“

Existujú však prvky, o ktorých kresťania nemôžu pochybovať? „*To, že Ježiš je stredom života. Je vzorom pre ľudský život. V Ježišovi je čosi rozhodujúce.*“ odpovedá pastor Basset. Okrem toho

J Kirk Richards: *Pred ním sa skloní každé koleno* (detail)

Ježiš zjavuje, že Boh je „otec“, a tým zavádzza určitú blízkosť.

A Ježišovo božstvo? Kresťania vidia Ježiša ako človeka a Boha zároveň. Tie-to dva aspekty sa od seba nedajú oddeliť. Ked' však Jean-Claude Basset spomína súčasné výskumy, pripomína, že pre niektorých ľudí mal Ježiš centrálné postavenie aj bez jeho božskej podstavy. A nakoniec, podľa pastora je dialóg o Ježišovi nevyhnutný. Ked' bude doстатocne otvorený, môže priniesť plody a pomôcť tomu, aby sa o „tejto posteve, ktorú nemožno obísť“, opäť rozmýšľalo.

DVE PRIRODZENOSTI

Zdá sa, že rôzne náboženstvá všeobecne uznávajú Ježišovo myslenie a učenie. Jediný problém predstavuje jeho božský charakter.

Odpoveď na túto otázku nebola samozrejmá ani pre prvých kresťanov. Túto diskusiу obklopovalo už od prvých

storocí nekonečné množstvo rozkolov a hádok. Zásluhou štyroch ekumenických koncilov sa rodiace kresťanstvo dohodlo na základných bodoch, týkajúcich sa Ježiša.

V roku 325 povolal cisár Konštantín do Níkaie približne 300 náboženských hodnostárov, aby potvrdili Ježišovu božskú podstatu: „*Splodený Otcom, pravý Boh z Boha pravého, je tej istej podstavy s Otcom.*“ Alebo inými slovami, autori tým chceli povedať, že Ježiš je skutočným Božím synom.

V roku 381 sa v Konštantíopole konal druhý ekumenický koncil. Vtedy išlo o to, aby sa jasne definovali vzťahy medzi Otcom, Synom a Duchom Svätým. Tretí koncil sa pokúsil skoncováť s kristologickými škriepkami. A nakoniec na štvrtom, čiže Chalcedónskom koncile v roku 451 bola vyhlásená dogma o spojení božej a ľudskej prirodzenosťi v Kristovej osobe.

JOZEF RYDLO

Predstavitelia kresťanstva, judaizmu a islamu vydali spoločné vyhlásenie proti eutanázii

Abrahámovské náboženstvá proti eutanázií

Predstavitelia kresťanstva, judaizmu a islamu predložili vyhlásenie pápežovi Františkovi, v ktorom vyjadrili svoj celkový nesúhlas s eutanáziou a s akoukoľvek formou lekársky asistovanej samovraždy.

Myšlienka spoločného vyhlásenia je od rabína Avrahama Steinberga, izraelského lekárskeho etika, ktorý ju predstavil pápežovi Františkovi. Pápež zveril tento projekt Pápežskej akadémie pre život, ktorá zorganizovala medzináboženský výbor na vytvorenie dokumentu.

Dokument podpísal 28. októbra 2019 vedúci Pápežskej akadémie pre život arcibiskup Vincenzo Paglia spoločne s predstaviteľmi židovského a islamského náboženstva.

POPRETIE HODNÔT ŽIVOTA

Vyhlásenie definuje „umierajúceho pacienta“ ako osobu, ktorá trpí „smrteľným, nevyliečiteľným, nezvratným ochorením“, pričom sa nachádza v štádiu, keď k úmrtiu by malo dôjsť pravdepodobne v priebehu niekoľkých mesiacov „v dôsledku choroby alebo jej priamo súvisiacich komplikácií napriek najlepšiemu diagnostickému a terapeutickému úsiliu“.

V preambule stojí, že „morálne, náboženské, sociálne a právne hľadiská zaobchádzania s umierajúcimi“ patria v súčasnosti k tým najzložitejším a najdiskutovanejším v medicíne. V takmer dvetisíc slovnom vyhlásení sa píše, že katolícka, židovská a islamská viera majú „spoločné ciele a sú v úplnej zhode v prístupe k situáciám na konci života“. Tri abrahámovské náboženstvá „stoja proti akejkoľvek forme eutanázie, teda priamemu, zámernému a úmyselnému aktu ukončenia života, ako aj proti lekársky asistovanej samovražde – priamej, zámernej a úmyselnej podpore spáchania samovraždy, pretože tieto praktiky zásadne popierajú neocudziteľnú

hodnotu ľudského života, preto sú zo svojej podstaty morálne i nábožensky nesprávne a mali by byť bez výnimiek zakázané“.

Zároveň sa tiež poznamenáva, že tieto princípy sú niekedy v rozpore so „súčasnými sekulárnymi humanistickými hodnotami a praxou“.

NÁROČNÉ DILÉMY

Otázky súvisiace s koncom života zahŕňajú „náročné dilemy“, ktoré v posledných rokoch pribúdajú z dôvodu vedecko-technického pokroku, zmien vo vzťahoch medzi pacientom a lekárom, kultúrnych zmien a rastúceho nedostatku zdrojov súvisiacich s nákladmi na zdravotnú starostlivosť.

Tieto dilemy nie sú predovšetkým lekárske či vedecké, ale „sociálne, etické, náboženské, právne a kultúrne“. Podľa signatárov ľudské zásahy vo forme lekárskeho ošetroania a technológií „sú odôvodnené iba vo forme pomoci, ktorú dokážu poskytnúť, preto si ich využitie vyžaduje zodpovedné posúdenie toho, kedy život udržiavajúce a život predĺžujúce procedúry skutočne podporujú ciele ľudského života a kedy dosahujú svoje limity“.

Katechizmus Katolíckej cirkvi učí, že človek sa môže oprávnene rozhodnúť prerušíť lekárske procedúry, ktoré sú „za každú cenu“, čo znamená „nákladné, nebezpečné, mimoriadne či vzhľadom na očakávané výsledky neúmerné“. Poskytovatelia zdravotnej starostlivosti a spoločnosť by „mali respektovať želanie umierajúceho pacienta predĺžiť či zachovať si svoj život, hoci aj na kratšie časové obdobie, prostredníctvom klinického vhodných lekárskych opatrení. Ak je smrť bezprostredná napriek vynaloženým prostriedkom, je opodstatnené prijať rozhodnutie o zastavení určitých fo-

riem lekárskej starostlivosti, ktoré by len predĺžili neistý život utrpenia,“ uvádzala sa v stanovisku.

VÝHRADY SVEDOMIA

Dokument súčasne potvrzuje právo zdravotníckych pracovníkov, aby neboli nútene alebo tlačené do priamej či nepriamej asistencii pri úmyselnej smrti pacienta prostredníctvom asistovanej samovraždy alebo akejkoľvek inej formy eutanázie. Týka sa to najmä prípadov, pri ktorých by sa tým narúšalo náboženské presvedčenie poskytovateľa. Aj keď by to lokálne právne systémy akceptovali, „morálne námetky týkajúce sa otázok života a smrti rozhdodne patria do kategórie výhrady svedomia, ktoré by sa mali vo všeobecnosti rešpektovať“. Poskytovatelia zdravotnej starostlivosti by podľa deklarácie mali niesť zodpovednosť za „poskytnutie čo najlepšej liečby v prípade choroby a za maximálnu starostlivosť o chorých“.

Dokument zároveň nabáda k profesionálnej paliatívnej starostlivosti pre všetkých a všade a vyzdvihuje zákony a politiky, ktoré chránia dôstojnosť umierajúcej osoby. Signatári vyhlásenia sa zaviazali zapájať sa do diskusií o bioetických otázkach a zvyšovať povedomie verejnosti o paliatívnej starostlivosti.

Deklarácia vyzýva politikov a poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, aby sa oboznámili s perspektívou a učením týchto náboženstiev, aby tak mohli poskytovať lekársku pomoc v súlade s prevedením svojich pacientov: „Starostlivosť o umierajúcich je súčasťou násloho dohľadu nad Božím darom života, keď už nie je možná liečba, ako aj našou ľudskou a etickou zodpovednosťou voči umierajúcemu (a často) trpiacemu pacientovi.“

Vyhľásenie Subkomisie KBS pre náuku viery o používaní slova *krst*

Dehonestácia slova *krst*

Giotto di Bondone: *Kristov krst*

Subkomisia pre náuku viery Konferencie biskupov Slovenska, ktorej predsedom je banskobystrický biskup Mons. Marián Chovanec, vydala 29. 11. 2019 vyjadrenie k správnemu používaniu slova *krst*. Vyjadrenie prinášame v plnom znení.

Všetky kresťanské denominácie na Slovensku pokladajú krst za prvú a vysoko cenénú sviatost či obrad. Avšak tento originálny náboženský výraz *krst* a *krstiť* je často používaný v nesprávnom zmysle slova, čo sa niektorých veriacich bolestivo dotýka.

NEVHODNÉ VÝZNAMY

Slovník slovenského jazyka okrem toho, že v prvom rade uznáva, že krst je „*kresťanský obrad prijatia dieťaťa alebo dospelého do Cirkvi*“, opisuje aj jeho druhoradé, ba až nevhodné významy. Ako druhoradé sa javia výrazy „*krst ohňom*“ či „*krst bojom*“, kde ide o is-

tý obraz „vylepšenia“ v zmysle zocelenia sa či posilnenia sa nejakého človeka.

Slovník berie na vedomie aj ďalšie, pre citlivých veriacich už nevhodné významy tohto slova. Najmä ten, že ide o slávnostné „*uvedenie*“ alebo „*odozdanie*“ nejakej veci do prevádzky či predaja, napríklad krst lode alebo krst knihy. *Slovník* pozná aj ironizujúce hovorové „*krstenie*“, teda riedenie či znehodnocovanie nejakej cennej tekutiny, napríklad vína či mlieka. A spomína aj expresívne vyjadrenia v zmysle „*napomínať*, *hrešiť*, *karhať*“, ako napríklad „*otec vykrstil malého nezbedníka*“.

Pre nás katolíkov je krst prvá sviatost, ktorou sa začína kresťanský život

človeka. Krst so sviatostou birmovania a Eucharistiou tvorí sviatosti „vstupu“ (iniciácie) do celého kresťanského života.

ZAČLENENIE DO KRISTA

Slovo *krst* je staroslovanského pôvodu. Výraz *kristiť* znamená *pokristiť sa*, teda špeciálnym spôsobom – osobne, duchovne a navždy – sa začleniť do Krista. Preto sa zdá, že slovo *krst* lepšie vyjadruje krstné tajomstvo ako staré grécke slovo *baptizein* (*ponorit*, *vstúpiť*); teda najprv fyzicky vstúpiť do vody, v ktorej sa krstilo ponorením a následne – mocou tohto obradu – duchovne vstúpiť do kresťanského života a ponoriť svoj osobný životný príbeh do prúdu Božej lásky (porov. *Youcat*). Latinský výraz *baptismus* významovo kopíruje grécke slovo.

Ked' si my veriaci pripomieneme Ježišove slová: „*Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí zhora, nemôže uzrieť Božie kráľovstvo*“ (Jn 3,3) a apoštolskú tradíciu: „*Peter im povedal: Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokristiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha*“ (Sk 2, 38), uvedomíme si, čo mimoriadne krst predstavuje a čo veľké pre nás znamená.

Krst je ovocím Ježišovej vykupiteľskej lásky a krst v nás spôsobuje „*odpustenie hriechov a dar Svätého Duha*“, krstom sa stávame Božími deťmi.

ÚCTA

Z náboženskej úcty k Ježišovej vykupiteľskej láске, ktorá nás krstom pripodobňuje vtelenému Bohočlovekovi, ne používajme výrazy *krst* a *krstiť* nesprávne. Najmä ich nevzťahujme na „veci“ (lode, autá, knihy, platne...) či zvieratá, ktoré sa nikdy nemôžu vnútorne „*pokristiť*“, lebo nie sú osoby. Tu sa väčšimi hodia slová *uviesť*, *predstavi*, *predostrieť*, *podat*, *dať do pozornosti* či *ponúknut*.

Pravdaže, každé používanie slova má svoju genézu a história, my sa však zamierajme na budúcnosť. Ako veriaci používajme slovo *krst* na správnom mieste a vhodne. Šírme nový a úctivejší spôsob používania tohto prekrásneho a hlbokého slova.

Mons. MARIÁN CHOVANEC
(Odseky a medzititulky: redakcia)

Hranie sa detí na omšu môže viest' k nárastu kňazských a rehol'ných povolaní

Hra na omšu

Neoddeliteľnou súčasťou života detí je aj náboženský život a účasť na bohoslužbách. Silný emocionálny zážitok z cirkevnej praxe si mnohé z nich zapojili aj do svojho detského sveta.

Spontánna detská hra inšpirovaná napodobňovaním autorít našla aj v bohoslužobnom konaní svoje miesto. Náboženský rozmer hry dokonca reflektovali aj renomovaní teológovia ako Hugo Rahner či Romano Guardini. Pred časom skupinu hračiek tvorili aj hračky s náboženskou tematikou či zmenšené repliky reálnych bohoslužobných výrobkov vyrobené profesionálnymi firmami. Zvyšujúce sa liturgické povedomie detí dokonca výstilo do pápežského povolenia znížiť vek detí k ich plnému zapojeniu sa do života Cirkvi.

VÁZNA VEC

Nemusíme teraz priveľmi zohľadňovať svet modernej vývojovej psychológie zaoberajúcou sa významom hry na združený rozvoj dieťaťa a jeho duševných a fantazijných schopností. Musíme však konštatovať ako mnohí pred nami, že detská hra je naskrz vážna vec. Teológ Hugo Rahner, SJ, straší brat známejšieho Karla, k tomu pridáva, že hrajúce sa dieťa a tvoriaci umelec či génius

(vlastne tiež hrajúci sa) zhodne realizujú prvotné úsilie človeka, teda jeho tiahnutie k slobodnej a ničím nerušenej harmónii medzi telom a duchom. V samotnej hre „má duch nadváľadu nad telom s dokonalou virtuozitou a l'ahkostou“. Práve preto je dieťa v Novom zákone dávané dospelým a učeným ľuďom za vzor, ktorý majú nasledovať.

K prvým výrazným kontaktom s vonkajším svetom dochádza prostredníctvom hmatovej skúsenosti. Dieťa dostane svoju prvú hračku tvarovo zaujímavú. Význam vizuality predmetu pristúpi až oveľa neskôr. Spoločným menovateľom však je, že ide o zmenšené štylizované predmety vybrané zo sveta dospelých.

S rastúcim vekom začne dieťa úplne spontánne napodobňovať dospelých – ako sa správajú a ako s podobnými predmetmi zaobchádzajú. Prichádza tak na hru vo vlastnom zmysle slova. Deti prežívajúce svoje detstvo v d'alekej minulosti, no i tie súčasné, sa správajú vlastne stále rovnako, hoci svet dospelých sa prudko vyvíja a premieňa.

EMOTÍVNOSŤ LITURGIE

Neoddeliteľnou súčasťou ľudského života vo všetkých kultúrach bolo a aj je náboženské prežívanie a vnímanie okolitého sveta. Náboženský rozmer života je aj pre dieťa úplne automatický. Už od narodenia prechádza rôznymi cirkevnými rituálmi, predovšetkým prijatím krstu. Neskôr sa ho rodičia usilujú naučiť modliť sa a od nich či od kňaza sa dozvedá aj základné pravdy kresťanskej viery. Kedysi bola samozrejmosťou spoločná účasť rodiny na nedelnej bohoslužbe, pre deti z aristokratických alebo panovníckych rodín bola účasť na svätej omši dokonca dennou záležitosťou.

Katolícka bohoslužba má nesporne silný emocionálny náboj. Cirkev sa usiluje programovo zapojiť do prežívania všetky ľudské zmysly, vrátane hmatu (plasticá rôznorodost kostolnej výzdoby) a čuchu (vôňa kadidla). Nemôže nás teda prekvapíť, že v škatuli rozmanitých hračiek, ktoré dostal sotva štvorročný chlapec Ľudovít, neskôr známy ako francúzsky kráľ Ľudovít XIII., od prvého ministra svojho otca Henricha IV., bol aj malý olovený kalich a kadidelnica, aby si malý chlapec mohol hrať a ohmatáť si to, s čím sa prakticky denne stretával pri bohoslužbách v palácovej kaplnke.

PARADOX ÚTLAKU

Obdobím, ktoré asi najväčšmi vychádzalo v ústrety túžbam malých chlapcov imitovať kňazskej bohoslužobné úkony, boli posledné tri desaťročia 19. storočia a obdobie až do vypuknutia prvej svetovej vojny. Pravým rajom bolo – Francúzsko. Jeho obyvateľstvo, zvlášť Katolícka cirkev a jej prívrženci, prešli búrlivým spoločenským vývojom, pričom zvlášť katolíci ešte aj zápasom o svoju vlastnú identitu. Z týchto čias sa zachovalo najväčšie množstvo náboženských hračiek – zmenšených cirkevných reálií, dobových vyobrazení a fotografií, ale aj svedectvo súdobej krásnej literatúry. Prirodzene, že sa pohybujeme na pôde meštianskeho prostredia, kde si rodičia mohli dovoliť zakúpiť svojim ratolestiam aj kvalitné hračky „obvyklejších druhov“.

O čom to však vypovedá?

Katolícka cirkev vo Francúzsku si prešla od vypuknutia revolučných búrok v roku 1789 obdobiami útlaku, vysloveným prenasledovaním a následným otročením a dávkou servilnosti voči vládnucej rodine, šľachte a štátnejmu

>>>

aparátu, a len relatívne krátkymi obdobiami eufórie z nakrátko získanej slobody. Úplne prišla o väčšinu majetkového zázemia, zato však postupne získala pevnnejšie postavenie vo vidieckom prostredí a medzi tradičným meštianstvom. Tieto udalosti a s nimi aj parallelne prebiehajúci proticirkevný „*Kulturmampf*“ v Nemecku v rokoch 1871 – 1887 donutili Cirkev utužiť pravidlá vlastnej organizácie a posilňovať vlastné katolícke sebauvedomovanie.

PLODY POVEDOMIA

Cirkev kládla hlavný dôraz na vlastný bohoslužobný život a s tým spojenú liturgickú výchovu. Jednou z osvedčených učebných pomôcok (teraz im hovoríme katechetické) využívaných práve na tento účel boli práve „hračky“, teda zmenšené repliky bohoslužobných predmetov, ktoré umožňovali predovšetkým chlapcom-ministrantom, ktorí posluhovali knazovi pri bohoslužbách, väčšmi čítovo preniknúť do knazských bohoslužobných úkonov, čiastočne ich dokonca napodobniť demonštratívnu hrou, ale predovšetkým ich hlbšie pochopit’.

Zvyšujúce sa liturgické povedomie mládeže a eucharistická úcta, ku ktorej boli vedené aj deti, nakoniec vyústila do povolenia častejšieho prijímania Eucharistie, a to dokonca aj deťmi. Pápež sv. Pius X. znížil vek pre prvé prijatia tejto sviatosti na sedem rokov, keďže podľa neho sú už deti schopné svojím rozumom túto sviatost’ pochopit’.

Určitý odklon od väčšinového spoločenského a politického diania umožnil v konečnom dôsledku Cirkvi prehľbiť vzdelanie svojich členov. Francúzska cirkev tak od 70. rokov 19. storočia získaла nebývalý počet knazských povolaní a ešte väčšie množstvo rehoľných sestier.

BOHOSLUŽOBNÉ ODEVY

Na zhotovovanie bohoslužobných rúch platia v Cirkvi pevné a jasne dané pravidlá, ktoré prešli dlhým vývojom a následne sa kodifikovali príslušnými normami. Zvlášť intenzívne do ich podoby zasiahol Tridentský koncil, respektívne lombardská provincia, ktorá pod vedením milánskeho arcibiskupa sv. Karola Boromejského ako prvá vykonala liturgické reformy v koncilovom duchu, ktoré následne prevzal ostatný katolícky svet. Na rozdiel od súčasnosti, keď je knazom dovolená značná voľnosť týkajúca sa podoby, strihu a spôsobu zdobenia liturgických odevov, bol potridentský knaz viazaný mnohých predpismi, na ktorých dodržiavanie dohlia-

dal miestny biskup a či vatikánska Kongregácia pro culto Divino.

Samotný liturgický obradný odev sa zvyčajne zhotovoval v predpísaných univerzálnych mierach s menšou povolenou toleranciou, niektoré rúcha, napríklad alba, sa veľkostne prispôsobovali podkasaním a nariasením v páse. Knaz menší postavy bol značne znevýhodnený... Keďže sa muselo každé rúcho pred prvým použitím riadne posvätiť, preto bolo úplne vylúčené, aby sa takýto predmet, hoci už aj vyradený, dostal do rúk det’om.

Je úplne jasné, že svoju ruku pri výrobe tzv. liturgických hračiek museli priložiť aj rodičia a chlapcoví príbuzní. Kým dielom otca či deda bolo zhotovenie malého oltárika zvyčajne zo zvyškov driev, mamy museli zase zošiť nejaký ten ornát a štôlu. V niektorých prípadoch ušili detailné repliky bohoslužobných rúch priamo v profesionálnych dielňach specializovaných závodoch či v ženských kláštoroch, kde bol dostať zvyškov vzorovaných hodvábnych tkanín, stužiek a rôzneho materiálu na šitie.

DEVOCIONÁLIE

Do konania detských „bohoslužieb“ sa zvyčajne zapojilo viac detí. „Vyvolený“ chlapec predstavoval knaza, často vo veľmi detailne pripravenom oblečení so všetkými predpísanými náležitosťami, ostatné úlohy (ministranti, kostolník, organista a pod.) pripadli men-

ším det’om. Niektoré deti mohli použiť svoje miniestrantské oblečenie – kamžu a čipkovú rochetku, v ktorých posluhovali farárovi pri bohoslužbách v miestnom kostole.

Z fotografií aj z ojedinele zachovaných kusov z múzejných zbierok vidíme, že pri ornátoch sa zd’aleka fantázia tvorcov nekončila. V rukách šikovných žien vznikali aj ďalšie cirkevné kostýmy ako mozetty a peleríny kanonikov, dokonca s príslušnými biretmi.

Bohoslužobné predmety ako kalich spolu s mnohými ďalšími doplnkami (monštrancie, svietniky, kadidelnica) boli už zvyčajne dielom profesionálov. Realisticky vykonané kovové modely bohoslužobných nádob vo veľkosti 10 – 15 cm vyrábali bud’ samotné hračkárskie firmy či kováčske manufaktúry.

Neboli to však len malí chlapci, do ktorých detského sveta zasiahla sila a zaujímavosť cirkevného života, ale aj dievčatá. Výchova dievčat bola stále predovšetkým v rukách ženských rehoľí. Prítomnosť Bohu zasvätených sestier bola v spoločnosti úplne samozrejmá a v školstve úplne neprehliadnutelná a oceňovaná aj ľuďmi, ktorí inak na činnosť Cirkvi hľadeli s opovrhnutím. Mnoho dievčat teda celkom spontánne štylizovalo odevy svojich bábik do podoby habitov rehoľných sestier.

CESTA K POVOLANIAM

V roku 1893 vyšla v Paríži ojedinelá knižka – *Les Jouets, histoire, fabrication (Hračky, ich história a výroba)*. Jej autor bol mladý novinár, kritik a historik francúzskej literatúry Léo Claretie (1862 – 1924). Kniha sa svojou témou sice úplne vymykala z jeho súčasnej aj budúcej tvorby, ale môžeme ju považovať za autorovu reflexiu vlastného šťastného detstva. Zdanivo neseriózna téma však veľmi zaujala čitateľov.

L. Claretie 12. kapitolu venoval náboženským hračkám. Čo v súčasnom sekulárne zmyľajúcom človeku vzbudzuje údiv, bolo ešte v minulých desaťročiach úplne bežnou súčasťou detského sveta. Takýto náboženský pohľad na svet ešte stále charakterizoval koncom 19. storočia správanie väčšiny ľudí.

Aj v súčasnosti dochádza k silnému vytĺčaniu Cirkvi z verejného života a ku „*kulturmampfu*“. Zvyšovanie sebeuvedomovania členov Cirkvi a výchova k liturgickej kultúre, ktorá sa začína hrou „na omšu“, je jednou z relevantných ciest, ako nielen prehľbiť vieru, ale aj opäť zvýšiť počet knazských a rehoľných povolaní.

RADEK MARTINEK
(Snímky: net)

Ludí stále fascinuje takmer 500-ročný zázračný obraz Panny Márie Guadalupskej

živý obraz

Katolícka cirkev slávi 12. decembra sviatok Panny Márie Guadalupskej, ktorá sa v období od 9. do 12. decembra 1531 zjavila na vršku Tepeyac štyrikrát prostému Indiánovi sv. Juanovi Diegovi Cuauhtlatoatzinovi.

Štrnásť rokov po tom, čo Francisco Hernández de Córdoba objavil Mexiko, sa v sobotu 9. decembra vybral 57-ročný Juan Diego Cuauhtlatoatzin (Hovoriaci orol) do najbližšieho kostola v Tlaltelolco, aby sa zúčastnil na sv. omši a následnej katechéze. Pri kopci Tepeyac sa zrazu ozval nádherný spev. Vtom sa zjavila pani očarujúcej krásy – Panna Mária. Božia Matka okrem iného požiadala Juana Diega, aby siel za biskupom Juanom de Zumárraga so žiadostou postaviť kostol na mieste zjavenia. Biskup bol skepticický, a tak žiadal dôkaz. Ten sa mu po ďalších zjaveniach dostał 12. decembra 1531.

TILMA AKO PLÁTNO

V to mrazivé ráno sa Diego na výzvu Panny Márie vybral na vršok a medzi skalami, kde takmer nič nerástlo, našiel krásne kvety, ktoré nepoznal, pretože v Mexiku nerástli – červené kastílske ruže. Juan Diego natrhal veľkú kyticu ruží a uložil ju do svojej veľkej zásterky, ktorú domorodci doteraz nazývajú *tilma*. Táto časť odevu sa nosila vpredu ako dlhá zásterka, ale mohla sa aj prehodiť cez ramená ako plášť. Keď sa indiánsky vizionár objavil s kyticou pred biskupom de Zumárraga a jeho hostiam, rozpustil zásteru a všetkým ukázal krásne červené ruže. Údiv a prekvapenie boli o to väčšie, že na tilme bol obraz mladej peknej ženy. Mala oblečenie šaty červenej farby, na nich modrozelenkastý plášť posiaty hviezdami. Bol to úžasný obraz Panny Márie.

Udalosť bola až taká významná, že o nej písal v svojej *Kronike dobytia Nového Mexika* aj historik Bernard Díaz de Castillo, ktorý sa ako vojak zúčastnil dobytia Mexika pod Hernánom Cortésom. O zjavení napísal medzi rokmi 1548 – 1554 aj Antonio Valeriano 16.-stranový príbeh *Nican Mopohua*. Je napísaný latinkou v indiánskej reči na-

hualte, v roku 1649 bolo dielo uverejnené v origináli, ale aj v španielskom preklade vďaka mexickému kňazovi Luisovi Lasso de la Vega.

EXCELENTNÝ STAV MAĽBY

Obraz budil od začiatku veľkú pozornosť. Je 142 cm vysoký a postava Panny Márie má 122 cm. Jej tvár je mierne sklonená a pootočená, akoby sa pozerala na prosebníkov. Vlasy má rozdeľené uprostred, skryté pod dlhým závojom. Panna Mária stojí na mesiaci a podopiera ju anjel s krídlami. Okolo nej vychádzajú lúče. Obraz je vytvorený na takmer priehľadnej, nahrubo opracovanej tilme. Tá sa vyrába z rastliny maguey rodu Agave. Tilma sa z neznámych dôvodov zachovala ako inverzný farebný film vo fotoaparáte, ktorý zachytil neviditeľnú Madonu. Tento záver podporila firma Kodak, ktorá roku 1963 vyhlásila, že obraz sa v svojej podstate oveľa väčšmi podobá na fotografiu ako na namaľovaný obraz.

Prvých sto rokov bol obraz vystavený bez ochrany proti škodlivým vplyvom počasia, ako aj dotykom pier, ružencov, pamätných predmetov. Podivuhodné je, že sa nerozpadol, pretože tilma má životnosť do 30 rokov. Prof. Philip Callahan, biofyzik z NASA špecializujúci sa na infračervené zobrazovanie, ktorý skúmal obraz roku 1979, považuje za nemôžne, aby si nejaký maliar vybral tilmu ako podklad maľby. Zistil, že pôvodné umelecké dielo nebolo popraskané či poodlupované, zatiaľ čo neskôršie prírastky na maľbe (napr. zlatý list) vyzkazovali vážne známky opotrebenia, či až úplné zhoršenie. Prof. Callahan nedokázal vysvetliť „excellentný stav“ záchowania neoprávovaných častí obrazu, najmä jeho horných dvoch tretín.

NEZNÁMA TECHNIKA

Technika „maľby“ je tiež veľmi podivuhodná. Špeciálnym nasvietením sa

zistilo, že na látkе nie sú nijaké predbežné kresby, ako to robia majstri. Obraz je zhotovený priamo a bez opráv. Nezistili sa ani nijaké ľahy štetcom.

V roku 1936 analyzoval obraz rakúsko-nemecký biochemik Richard Kuhn, ktorý v roku 1938 získal Nobelovu cenu za chémiu. Výsledky jeho práce zhrnul profesor Torcusta Luce de Tena zo španielskej kráľovskej akadémie vied: „*Technika kladenia farieb je v dejinách maliarstva neznáma a zatiaľ ju nevieme napodobniť. Na obraze niet farbív rastlinného, živočíšneho či nerastného pôvodu. Celý známy vedecký svet takýto systém farbenia nepozná. Farby na obraze sú stále živé.*“

Tu treba spomenúť názory oponentov, ktorí súce pripúšťajú, že chemické zloženie farbiva vlákien sa nezhoduje s nijakým prírodným minerálnym, živočíšnym alebo rastlinným pigmentom, Kuhnove výsledky však boli „*sčasti*“ v súlade s rôznymi syntetickými pigmentmi. Aj oponenti však pripúšťajú, že všetky sa však vymysleli až koncom 19. storočia alebo neskôr, navyše, muselo by ísť o ich kombinácie, čo však z hľadiska rozdielneho času ich zhotovenie nie je možné.

NA VZDIALENOSTI ZÁLEŽÍ

Americký novinár Coley Taylor, ktorý sa značnú časť svojho života venoval

>>>

výsledkom skúmania guadalupského obrazu, v roku 1947 napísal, že na rozdiel od logického očakávania je veľa detailov obrazu ľahšie viditeľných z väčšej vzdialenosť ako zblízka: „*Ked' sa obraz pozoruje zblízka, t'ažko sa dajú hviezdy na plásti pozorovať, no pri pohľade zdaleka hviezdy žiaria. Pri pozorovaní zblízka odev má zelenomodrú farbu, ked' zdaleka, je tmavomodrý. Lososovitá farba šiat pozorovaná zblízka je bledá, zdaleka sýtoružová. Ked' sa na obraz pozerame zblízka, má normálnu veľkosť. Ked' sa od obrazu vzdalať jeme, obraz sa opticky zväčšuje.*“

Prof. Callahan na infračervenej fotografi zistil, že oči a tiene okolo nosa nemajú nijaké podtrhnutie, ale sú súčasťou pigmentu na tvári: „*V tesnej blízkosti k obrazu sú vrcholy očí tlmené do tej miery, že sa javia ako neexistujúce.*“ Tvár a ruky majú fenomenálnu tonálnu kvalitu vyplývajúcu z rozptylu svetla z hrubej látky. Americký profesor považuje za nemožné dosiahnuť tento úžasný efekt ľudskými silami. Táto difrakcia vysvetľuje, prečo sa farba mení so vzdialenosťou. Ked' sa zmes pigmentu a povrchu zmieša, vo vzdialnosti metra až dvoch sa zo sivej a bielej zrazu objaví krásu olivovej pleti.

POSTAVY V OČIACH

Od 50., no najmä od 70. rokov minulého storočia rôzni odborníci na fotografiu, no najmä na oftalmológiu potvrdili, že v očiach Panny Márie sa nachádza obraz jednej alebo viacerých ľudských postáv. Spravidla sa takéto tvrdenia odmietajú ako náhoda, pretože ľudský mozog má vysokú schopnosť rozpoznávať tváre, čo napríklad zodpovedá nášmu sklonu nachádzať tváre v oblakoch či v iných amorfických objektoch.

Existujú však dva dôvody, ktoré nás nútia brat' túto vec vážne. Prvý je, že tá istá postava sa zdá byť v obidvoch očiach. Druhý dôvod je, že v pravom oku, ktoré je jasnejšie vykreslené, existujú dva či možno tri príklady ľudskej postavy, a to v miestach, vo veľkosti a v orientácii, ktoré človek najde v odrazoch ľudského oka známych ako Purkiňove-Sansonove obrázky (v ľudskom oku sa tvoria tri obrazy predmetu, ktorý vidia – pozn. red.). Oba tieto argumenty veľmi znižujú pravdepodobnosť, že sa dá hovoriť iba o náhode.

Známy oftalmológ Dr. Rafael Torija Lavoignet, ktorý ako prvý objavil v roku 1958 na obraze v očiach Panny Márie Purkiňov-Samsonov efekt, tvrdí, že farba očí ženy na obraze je „*žltkasto zelená – majú zelenú farbu takmer hnédú alebo žltkastú*“. Vedec upozornil aj na

Neznámy: Zjavenie sa Panny Márie sv. Juanovi Diegovi

ďalšiu skutočnosť – Purkiňov-Samsonov efekt sa vyskytuje iba u žijúcich ľudí alebo na fotografiách, nikdy nie na obrazoch.

Dr. Lavoignet tiež zistil, že ked' svetlo oftalmoskopu dopadne na zreničku oka Panny Márie, zornička sa v difúznom svetle rozsvieti a vzbudí dojem dutého reliéfu. Takýto reflex nemožno docieliť na rovnnej ploche a zvlášť nie na nepriehľadnej ploche.

Objav Purkiňovho-Samsonovho efektu v očiach na obraze viedol k preskúmaniu dúhovky oka pomocou modernej techniky, ktorá sa používa pri skúmaní fotografií urobených z umelých družíc. Tento výskum robil Dr. Jose Astete-Tonsmann. Pri digitalizácii obrazu fotografiu rozdelil na plôšky s veľkosťou štvorcového milimetra a tie potom skúmal pri 2 500-násobnom zväčšení. To znamená, že na štvorcovom milimetre mohol sledovať 2 500 svetelných bodov. V roku 1979 vedec oznámil, že objavil najmenej štyri ľudské postavy, ktoré sa zjavne odrážajú v oboch očiach Panny Márie. Primárny obraz tváre fúzatého muža, ktorého mnohí identifi-

kujú ako vizionára sv. Juana Diega, je zreteľne rozpoznatelný na pravom oku, v ľavom oku je menej zreteľný.

Obrázok v oku je zostavený tak, že čím boli postavy bližšie k oku, tým sú väčšie, a čím boli ďalej, tým sú menšie. Niektorí tvrdia, že v očiach je viac postáv, dokonca až trinásť. Tieto extravagantnejšie tvrdenia však nie sú podložené odbornými analýzami.

ÚDERY SRDCA

Na origináli obrazu má Panna Mária na svojom lone sedem pásikov, ktorých existenciu však Aztékovia dokázali na základe ich tradícií jednoducho vysvetliť: „*Táto žena je v požehnanom stave.*“

Do roku 1991 sa tvrdenie domorodcov bralo ako veľmi možné, no nie potvrdená skutočnosť. Ale práve na začiatku poslednej dekády druhého milénia veriaci naliehavo žiadali Konferenciu biskupov Mexika o na prvý pohľad fantazmagorické preskúmanie – urobiť na obraze fonogram, aký sa robí počas vyšetrenia žien pred pôrodom. Vďaka fonogramu sa dá zachytiť tlkot srdca ešte nenarodeného dieťaťa.

>>>

Mexickí biskupi po váhaní napokon poverili profesora Pápežskej univerzity Mexiko Maria Rojasa, aby teda urobil toľko žiadane vyšetrenie. A ten zistil neuveriteľný jav – na obraze bolo v časti lona Panny Márie zreteľne počuť údery srdca!

Ked'že išlo o komplexnejší výskum, biskupi prizvali aj bývalého vrcholového manažéra spoločnosti Fox Films a Paramount Pictures Johna Birda, ktorý sa neskôr zameral na katolícke dokumentárne filmy. Ten celý priebeh fonografického výskumu nakrúcal. Jeho videozábery ukázali na tom istom mieste pohyby, aké mávajú ženy v poslednom mesiaci ľarchavosti.

Po tomto revolučnom objave znova preskúmal obraz známy gynekológ Dr. Carlos Fernandez de Castillo, riaditeľ Massachusetts General Hospital, najväčej fakultnej nemocnice Harvardskej univerzity. Výsledky skúmania prof. Maria Rojasa sa potvrdili.

KTO JE AUTOR?

Mexický kunsthistorik a architekt Nicolás Mariscal Piña považuje guadalupský obraz za prveľmi majstrovský na to, aby ho namaľoval vtedajší Indián. Španiel by si však nevybral ako plátno tilmu, o použití neznámych farieb už bola reč. Navyše, v tom čase bolo v Španielsku umenie maľby nie na práve najvyšej úrovni – veľké renesančné umelecké hnutie prišlo do Španielska až o dve generácie neskôr.

Roku 1954 španielsky maliar a kunsthistorik profesor Francisco Camps Ribera po výskume obrazu usúdil, že nijaký človek nemohol na látku namaľovať postavu bez jej prípravy. Pri pohľade na obraz pomocou silnej lupy nemohol nájsť stopy po tahu štetcom. Po preskúmaní tisícov obrazov v múzeách a súkromných zbierkach v celej Európe a Severnej Amerike mohol Camps Ribera ľahko zistiť techniku maľby vizuálnou kontrolou. Napriek tejto skúsenosti nedokázal povedať, ako bol obraz vytvorený. Na základe svojich vedomostí Camps Ribera vyvodzuje, že nijaký španielsky, flámsky či taliansky maliar 16. storočia nemohol vytvoriť obraz, ale ani nijaký zahraničný maliar žijúci vtedy v Mexiku neprekázal do statičného citlivosť ani techniku na vytvorenie takéhoto diela. Španielsky profesor tiež považuje za neuveriteľné, že ktorýkoľvek z troch indiánskych maliarov, ktorí v tom čase pracovali pre františkánov – Marcos Cipac, Pedro Chachalaca a Francisco Ximamamal –, by zvládol namaľovať Pannu v takom autentickom kresťanskom duchu, keďže

Neznámy: Najsvätejšia Trojica maľuje obraz Panny Márie Guadalupskej

všetci boli len nedávnymi konvertitmi z veľmi odlišného náboženstva.

JEDNODUCHO ZÁZRAK

Obraz má takmer 500 rokov. Akýkoľvek iný obraz tohto veku je popraskaný a potiahnutý tabakovou farbou. Panna Mária z Guadalupe má stále žiarivé farby, „nijaké hlavné znaky veku“ a dáva „pocit sviežosti a večnej mladosti“.

Historici umenia a umelci, ktorí ne-súhlasia, keď sa povie „zázračný obraz“, náhle stíchnu, keď sa ich opýtate: „Kto ho teda namaľoval?“

Coley Taylor tvrdí: „Jedno je isté – keby ľudský umelec s takým umeleckým a technickým géniom žil v Mexiku v roku 1531, pracoval by nadčasy, aby maľoval ďalšie majstrovské diela do kostolov, palácových domov zbohatlických dobyvateľov. Jeho práca by obletela celý svet a na veky by bol slávny. Mnohí

historici umenia, ktorí nemohli a nemôžu prehltnúť zázračné vysvetlenie, zasvätili celé životy úsiliu nájsť, či priam vyhľadať ľudského maliara tohto veľkého zázraku, ale bez úspechu. Obraz Našej Pannej z Guadalupe je však jedinečný, tajomný, izolovaný lesk tých čias a nijakému inému náboženskému obrazu sa nedá pripísat nadprirodzený pôvod.“

A prof. Callahan dodáva: „Je naozaj podozrivé, keď jeden vedec hovorí také niečo, ale ja za seba musím povedať, že originálny obraz je zázrak.“

Dňa 27. apríla 1737 bola Panna Mária Guadalupská, „Naša milá Pani“, vyhlásená za patrónku Mexika. Dňa 2. októbra 1895 sa konala korunovácia Panny Márie Guadalupskej. Roku 1910 pápež sv. Pius X. vyhlásil Guadalupskú Pannu Máriu za patrónku celej Latinskej Ameriky.

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Tvár Panny Márie Guadalupskej vyžaruje zároveň radosť aj zármutok

Dve tváre Matky

Som katolícky pro-life reportér, ktorý trávi väčšinu svojho pracovného dňa online. Pred pár rokmi som si ako pozadie na pracovnú plochu počítača dal obraz tváre Panny Márie Guadalupskej. Je totiž patrónkou nenaistených detí.

Po pracovnej ploche môjho počítača mi pravidelne krúžili *windows*, ktoré v jednom okamihu zakryli polovicu Máriinej tváre a vtedy som si uvedomil niečo, čo som si nikdy predtým nevšimol. Ked' mala zakrytú pravú stranu tváre, jej ľavá strana akoby vyžarovala láskový úsmev; a naopak – ked' mala zakrytú ľavú stranu, odokrytá pravá strana akoby vyjadrovala veľký smútok, akoby Mária trpela hlbokým, bezhraničným žiaľom.

RADOSTNÁ

Takmer som neveril vlastným očiam. Pár ráz som ešte nechal *windows* prejsť cez obrazovku a skontroloval som, či sa mi to celé iba nezdalo. Nezdalo. Jedna polovica tváre jasne ukazovala „radostnú“ Máriu, druhá „zarmútenú“. Pri bližšom skúmaní som si všimol, že na smutnej polovičke jej tváre – pri pohľade na obraz spredu pravá strana tváre – sa dá rozpoznať väčšia zrenička, rozšírenie, akoby Panna Mária trpela veľkou emocionálnou úzkostou alebo akoby jej bolo do plácu. Zrenička na druhej strane tváre je však zúžená, dodáva jej oku iskru, akoby sa tešila, radovala či sa chystala zasmiať.

Vyhľadal som si popis výzoru Panny Márie od vizionára Juana Diega spred takmer 500 rokov (1531), aby som si overil, či v tom, čo Panna Mária povedala, by sa dalo nájsť vysvetlenie dvoch výrazov jej tváre. Žasol som nad tým, čo som objavil.

Mária na vršku Tepeyac povedala Juanovi, že je „milostivá Matka“ pre tých, čo „ju milujú, čo ju hľadajú a čo jej dôverujú“. Výslovne povedala: „Nie som tu prítomná, ja, čo som tvojou Matkou? Nestojíš snáď v mojom tieni, pod mojom ochranou? Nie som žriedlom tvojej radosti? Necítis sa bezpečne v záhyboch môjho plášťa, v mojom náručí? Čo viac ešte potrebujeteš? Nerob si už s ničím stavosti, nech ťa nič nerozruší.“

Tento odkaz láskavej a starostlivej matky podľa mňa korešponduje práve s „radostnou“ polovičkou jej tváre.

SMUTNÁ

V Máriinom odkaze nájdeme aj časť, ktorá korešponduje so „smutnou“ polovičkou jej tváre, ked' sa, zdá sa, stotožňuje s tým, čo „plačú“ a prežívajú „žial“, zármutok“.

Panna Mária povedala Juanovi, aby jej tu postavil kaplnku, aby mohla byť nablízku všetkým a prežívať s nimi ich biedu a trápenie: „Tu budem počuť ich nárek, ich žalovanie, a uzdravím všetky ich bolesti, ťažkosti a trápenia. Aby sa však splnilo to, čo chcem svojím súcitom a milosrdstvom dosiahnuť, musíš ísť k biskupovi do Mexika a povedať mu, že som ťa za ním poslala, aby som dokázala, ako silno túžim po tom, aby mi vybudoval chrám tu hore, na planine.“

Tento odkaz pochádza od Matky, ktorá vie, ako utísiť užialených. Ved' ona sama si vypila kálich žiaľu až do dna, ked' jej meč bolesti prenikol srdce (*Lk 2, 35*) pri ukrižovaní a smrti jej nevinného syna Ježiša. „Tvoju vlastnú dušu prenikne meč, aby vyšlo najavo zmýšľanie mnohých sŕdc“ (*Lk 2, 35*), rovnako ako niekto, kto prejde veľkým utrpením, ľahšie pochopí druhého, ked' prechádza niečím podobným. A tak, ako sa Máriin žial premenil na radosť pri zmítvychvstaní jej Syna, môže teraz aj ona pomáhať ľuďom, ktorí trpia, a to tak, že im pripomene, že žiaľ a utrpenie nemajú posledné slovo, ale že ich Boh svojou mocou priviedie k zmítvychvstaniu, radosti, šťastiu.

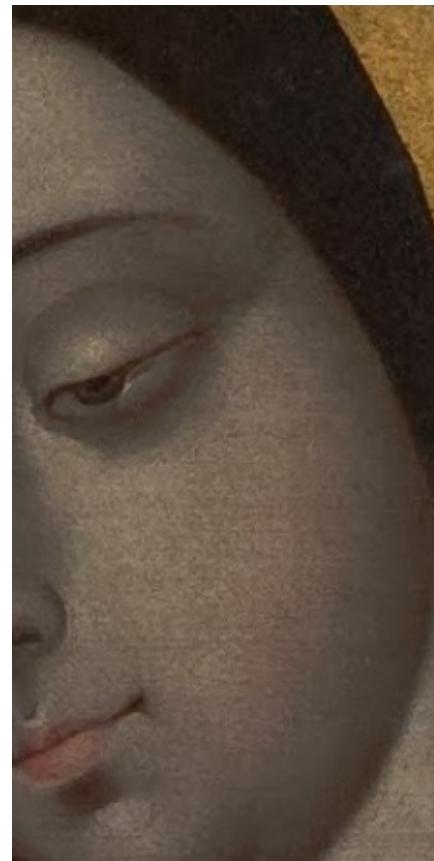
V tvári Panny Márie Guadalupskej je teda niečo pre každého z nás. Z jednej strany sa lásková a nežná Matka usmieva na svoje drahé deti, z druhej strany Matka plná ľútosti hľadí so zármutkom na svoje deti, ktoré trpia. Akoby jej tvár v jednom okamihu prežívala ukrižovanie, aj zmítvychvstanie svojho syna Ježiša.

Guadelupská Panna Mária povedala Juanovi, že svojím zjavením chce priviesť ľudí bližšie k svojmu synovi Ježišovi. Robí tak doteraz.

PETE BAKLINSKI/LNS

Ľavá strana tváre, „radostná“
Mária vyžaruje láskový úsmev

Pravá strana tváre, „smutná“
Mária akoby plná zármutku, trpiaca

Pán si povolal k sebe umelca par excellence Stana Dusíka, ktorého Tvár stvárnil mnoho ráz

Návrat do záhrad večnosti

Dňa 6. decembra 2019 si povolal Pán života do „záhrad večnosti“ slovenského maliara, ilustrátora a všestranne nadaného umelca par excellence Stana Dusíka.

Maestro Stano Dusík sa narodil 6. júna 1946 v Boleráze. „Narodil som sa nahý ako ten kráľ z rozprávky. Privitol som medzi Bolerázanov ako tiché nemluvniatko, ležiace v mäkkej dolinke vankúša. Ako tá poézia,“ napísal neskôr.

V katolíckej rodine získal nielen pevnú vieru v Boha a lásku a úctu k Božiemu stvorenstvu, ale aj k vlastným kořenom. Tieto hodnoty odmala sprevádzali umelca po celý jeho život a až do konca im zostal verný.

Z MAMINEJ STRANY

„Pochádzam z rodiny ako z umeleckej kompozície. Z maminej strany sa rodili maliari, z otcovej hudobníci a speváci,“ objasňuje umelec rodinný rodkmeň. A keďže mu Pán Boh nadelil viac talentov z tej „maminej strany“, v roku 1961 odišiel študovať na povestnú bratislavskú „šupku“ – Strednú školu umeleckého priemyslu. Po jej absolvovaní v roku 1965 pokračoval v štúdiu na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Tu pod vedením ďalšieho slovenského výtvarného velikána profesora Vincenta Hložníka vyštudoval maľbu, knižnú ilustráciu a grafické techniky. Už ako študent získal v roku 1969 Cenu Matice slovenskej za ilustrovanie Shakespearovho *Hamleta*.

Aby sa nadaný mladý umelec podľa možností čo najväčšmi vyhol vtedajším ideologickým tlakom, spočiatku sa väčšmi venoval komornej tvorbe a knižným ilustráciám, pretože monumentálnu maľbu komunistickí cenzori a „kul-turtregri“ predsa len sledovali pod prísnym drobnohľadom. „Od počiatku sa prejavil ako bystrý pozorovateľ vonkajšieho sveta, schopný umelecky zachytiť aj to, čo zostáva skryté vonkajšiemu zraku,“ zhodnotila umelecké začiatky umeleckej tvorby Stana Dusíka historička profesorka Emília Hrabovec.

V 70. rokoch 20. storočia ilustroval početné slovenské knižné diela krásnej literatúry či knižky pre deti. Za všetky azda treba spomenúť *Letiace tiene Svetozára Hurbana Vajanského*, ktoré vysli v roku 1979.

V oblasti grafickej tvorby pracoval takmer vo všetkých technikách, v ktorých prevažujú techniky hĺbkotlačové – suchá ihla, lept, akvatinta, mezotinta. Svojimi ilustráciami vyzdobil viac ako dvesto kníh rôznych žánrov a v rozmanitých technikách.

NAVŽDY SLOVÁK

Aj napriek normalizačným tlakom sa Stano Dusík netajil so svojou katolíckou vierou. Svoj vzťah k Bohu neskrýval nielen v osobnom, ale ani v umeleckom živote. Venoval sa freskovej chrámovej výzdobe, maľovaniu oltárnych obrazov a interiérov kostolov. Stal sa trínom v oku ateistických ideológov a strážcov „reálneho socializmu“, ktorí mu čoraz väčšmi strpčovali život.

Prelovomým medzníkom v živote rodiny Stana Dusíka bol rok 1982. Prekročil Rubikon železnej opory a spolu s rodinou sa usadił v Taliansku, aby tu mohol žiť svoj kresťanský a umelecký ideál. „Prišiel za nami súdruh, ktorého sme poznali. Povedal nám, že pre výtvarníkov tu už nie je dobre a ani nebude. Poradil nám, aby sme šli preč. Rozhodnutie emigrovať s troma deťmi nebolo vôbec jednoduché. Podali sme si žiadost' o možnosť' vystrečovať' na dovolenkou do Talianska. Idea, že sa z nej nazad nevrátime, už bola v nás,“ spomína si medzinárodne uznávaná ilustrátorka najmä detskej literatúry Mária Dusíková, umelcova manželka. V čase rozhodnutia emigrovať mal najstarší syn Dusíkovcov Maťo jedenásť rokov, Miško deväť a dcéra Katka sedem.

Prvé kroky v emigrácii pomohol Dusíkovcom zvládnut' otec biskup Pavol M. Hnilica, SJ. Po udelení politického azylu odišla rodina do hôr nedaleko Piacenzu, no čoskoro sa Dusíkovci v meste umenia – vo Florencii, aby tu manželia-výtvarníci získali voľnejší a širší priestor na tvorivý, no najmä na nikým neobmedzovaný rozlet. Ba ešte navyše, ako profesor na Akadémii v Civida-le a v Scola di Restauro vo Florencii začal Stano Dusík aj formovať mladé generácie umelcov z celého sveta. Aj napriek tomu, že získal viacero akade-

mických titulov, nepoužíval ich a zostal stále skromný.

V mnohých knihách o umení nájdeme meno Dusíka medzi takými géniami umenia, ako sú Michelangelo, Leonardo da Vinci, Picasso, Dali... Taliani považujú Stana Dusíka za veľkého umelca – Slováka, trvale žijúceho v ich krajinе. Azyl Stanovi Dusíkovi udelil priamo taliansky prezident, ale ani napriek tomu sa nestal talianskym občanom a ostal Slovákom.

SVETOVÝ UNIKÁT

„Vtedajší komunistickí mocipáni na Slovensku sice mohli nechať zatrieť jeho monumentálne maľby v bolerázskej chráme a v Kostole sv. Heleny v Trnave a stiahnuť z predaja jeho autobiografickú literárnu črtu Boleráz, Boleráz, nemohli však zabrániť tomu, aby sa Stano Dusík stal v slobodnom svete poslom skutočného kresťanského a slovenského Slovenska,“ napísala prof. Hrabovc.

Chrámovú freskovú a oltárnú tvorbu, ktorá tak veľmi prekážala komunistom, mohol Stano Dusík naplno rozvinúť až v exile. Jeho maľby zdobia kostoly aj za hranicami Talianska, dokonca aj – na Slovensku...

Veľmi zaujímavý príbeh má oltárny obraz v Kostole Svätej rodiny v litavskej fíliáliké Lackov. V 90. rokoch minulého storočia vtedajší farár v Litave

>>>

pri Krupine Imrich Kováč sa s veriacimi z filiálky Lackov rozhodli postaviť kaplnku v centre Lackova. Keďže rok 1994 UNESCO vyhlásilo za Rok rodiny, trnavský arcibiskup Mons. Ján Sokol odporúčal zasvätiť kaplnku Svätej rodine. Ked" sa hľadal vhodný oltárny obraz Svätej rodiny, veriaci si všimli v knihe *Fatima – Mária hovorí svetu*, že v súvislosti so zjaveniami sa 13. októbra 1917 vo Fatime pri zázraku so Slnkom, ktorého svedkom bolo asi 70 000 pútnikov, zjavila Svätá rodina – Panna Mária, sv. Jozef a Dieťa Ježiš. Veriaci napísali biskupovi v portugalskej Leirie, či je táto informácia hodnoverná a či je niekde namaľovaný obraz Svätej rodiny Fatimskej, aby si z neho dali urobiť kopiu.

Sestra Lucia potvrdila biskupovi, že sa jej zjavila aj Svätá rodina: „*Ked som ako dieťa chodila do školy, načrtla som si Svätú rodinu, ako sa nám 13. októbra 1917 zjavila vo Fatime. Ked som potom likvidovala staré zošity, tento list som vytrhla a doteraz si ho chránim. O inom obraze neviem.*“

Biskup z Loirie poslal kópiu Luciinho náčrtu veriacim do Lackova, ktorí prostredníctvom Mons. J. Sokola poprosili práve Stana Dusíka, aby im podľa náčrtu namaľoval obraz do ich nového kostola. Majster Dusík bol práve na dovolenke na Slovensku, a tak si prišiel pozrieť miesto, kde by mal oltárny obraz umiestnený.

Na 81. výročie fatimských zjavení (r. 1998) bol obraz hotový. V priebehu dňa sa z farnosti zorganizoval autobus do Florencie, kde si obraz u majstra Dusíka vyzdvihli a pokračovali do Ríma. Počas stredajšej generálnej audiencie 12. augusta 1998 ho osobne požehnal pápež sv. Ján Pavol II. za prítomnosti majstra Dusíka, pána farára a pútnikov z farnosti. Ide o vôbec prvý obraz *Svätej rodiny Fatimskej* na svete a je úžasné, že sa nachádza práve na Slovensku.

ZASLÚŽENÉ OCENENIA

„*Medzi umením maliarskym a hudobným leží ako v tichej dolinke poézia,*“ napísal k svojmu rodokmeňu majster Dusík. Vnímavá duša umelca sa neraz chopila pera, aby sa výtvarník, slovami prof. Hrabovec, „*očami viery a lásky zamýšľal nad charakterovými črtami a osudmi slovenského národa ako napríklad v stati Slováci – veľkí ľudia a malý národ, alebo ako znalec Turínskeho plátна v stati Jediné plátno Pravého Majstra, za ktorú získal viacero medzinárodných ocenení*“. Nesmieme zabudnúť ani na jeho knihu spomienok *Boleráz, Boleráz*.

Obraz Svätej rodiny z Fatime, ktorého originál sa nachádza v Kostole Svätej Rodiny v Lackove. Obraz je akoby triptych. To, že v strede je malý Ježiš, dodáva celej udalosti vo Fatime kristocentrický rozmer.

Vďaka svojej veľkej láske k slovu zostal Stano Dusík verný ilustračnej tvorbe aj v emigrácii, ba stal sa veľmi výraznou osobnosťou v detskej ilustrátorskej tvorbe. Ním ilustrované knihy *O kohútikovi a sliepočke*, *Pištáčik* či *Pinocchio* jemným akvarelom rozžiarili dovedajšiu ilustrátorskú maniéru. V Taliansku vyvolala veľký ohlas kniha *Venezia (Benátky)*, ktorú roku 2004 vydalo nakladateľstvo Bohem Press. Ide o rozkošného sprievodcu pre deti po tomto slávnom meste. „*Sprievodca Benátkami vďaka Dusíkovým ilustráciám prinúti deti zažiť magickú atmosféru tohto podivného mesta, kde nie sú nijaké autá a ulice sú kanály Lagúny! Bude to vzrušujúce dobrodružstvo objavovať tajomstvá a tradície jedného z najzažijavejších miest na celom svete,*“ uviedlo nakladateľstvo túto detskú knihu. A naozaj, Dusíkove ilustrácie ožívujú magickú atmosféru tohto prekrásneho a tajuplného mesta, „*odhalujú tajomstvá, tradície a kuriozity okolo typických benátskych postavičiek baute a paline a starobylých umeleckých remesiel*“ (E. Hrabovec).

Za svoje ilustračné umenie získal majster Dusík obrovské množstvo rôznych cien a ocenení. Za všetky vari stačí spomenúť jedno z najvýznamnejších – cenu Fiorino d’Oro (Zlatý florentský dukát), ktorú každoročne udelenie mesto Florencia. V roku 2005 ju získal práve bolerázsky rodák.

Prirodzene, že významné ocenenia dostal Stano Dusík aj za svoju maľbu. Tu ako klenot pôsobia Zlatá medaila Karola Veľkého (1985), Ex Equo Giorgio Vasari (1989), Cena Veľkí profes-

ri v dejinách súčasného umenia (1989), ale aj prestížna slovenská Cena Fra Angelica (2009).

JE TO PÁN!

No azda najväčšia pocta, aká sa dostala bolerázskemu rodákom, bola jeho účasť ako jediného výtvarníka vo výskumnom tíme pri sindologickom rímskom centre Caravita, ktorý sa venuje vedeckému výskumu Turínskeho plátña, Sacra Sindone, svätý rubáš. „*Nie je to obraz na pozeraanie či na chodenie k nemu ako za kuriozitou, ale je to obraz na meditovanie, ktorý nás privádzza k modlitbe a k Ježišovi. Nie je to iba obraz, ale je to skutočne živá prítomnosť. Je to brána, cez ktorú sa vstupuje priamo do srdca Pána Ježiša. Mám stále pred sebou na stole fotografiu Turínskeho plátna. A čím väčšmi a dlhšie sa na ňu pozerám, moje srdce mi hovorí: „Je to on! Je to Pán!“,*“ povedal majster Stano Dusík (pozri VOX 4/2013).

Dňa 6. decembra, si slovami Daniely Suchej zo združenia Dedičstvo otcov, majstra Stana Dusíka „*povolal k sebe jeho milovaný Pán, ktorého svätú Tvár stvárnil mnohokrát*“.

Obrazy ilustrácie a oltáre tohto „*po-korného, skromného a hlboko veriaceho ľloveka s veľkým srdcom privádzajú ľudí bližšie k Pánovi a prinášajú pokoj a radosť*“ (D. Suchá).

Maestro, Deo gratias! *Do raja večného nech ťa sprevádzajú anjeli a priveď dú do nebeskej vlasti. Nech ťa privítia zbor anjelov v záhrade večnosti.*

Maestro, requiescat in pace.

PAVOL PRIKRYL
(Snímka: archív D. Suchej)

Stano Dusík: Raz prejdem záhradou môjho života a potichu vojdem do Záhrad večnosti

V záhrade večnosti

Hoci sa diela Stana Dusíka nachádzajú v galériach a súkromných zbierkach v mnohých krajinách sveta, napríklad aj v Centre Georges Pompidou či v Louvri v Paríži, málokto vie, že tento bolerázsky rodák bol aj majstrom pera. Uverejňujeme časť z jeho zamyslenia *V záhrade večnosti*.

Pochádzam z rodiny ako z umeleckej kompozície. Z maminej strany sa rodili maliari, z otocnej hudobníci a speváci. A medzi umením maliarskym a tým hudobným leží ako v tichej dolinke poézia. Svah po ľavej ruke, svah po pravej ruke a prostriedkom ticho tečie Trnávka. Pri nej ako pokojné stádo leží naša dedina Boleráz. Tam je dom, pred ním tečie potôčik vyvieračiaci kdesi za Neštichom. O kúsok ďalej sa vlieva do Trnávky.

A práve v tom rohu, kde sa potoky vlievajú do jedného, je to miesto. Tá izba v našom dome. V nej som sa narodil. Vždy, keď si na to pomyslím, naplní sa moja duša povznášajúcou radostou a vďakou.

Dákujem Pánu Bohu, že som sa nenarodil v nemocnici, ale doma, v „Pálfiho záhrade“, ako sa odjakživa volá naša ulička.

Narodil som sa nahý ako ten kráľ z rozprávky. Z tmy do noci, do živého svetla petrolejovej lampy. Prikvitol som medzi Bolerázanov ako tiché nemluvniatko, ležiace v mäkkej dolinke vančúša. Ako tá Poézia.

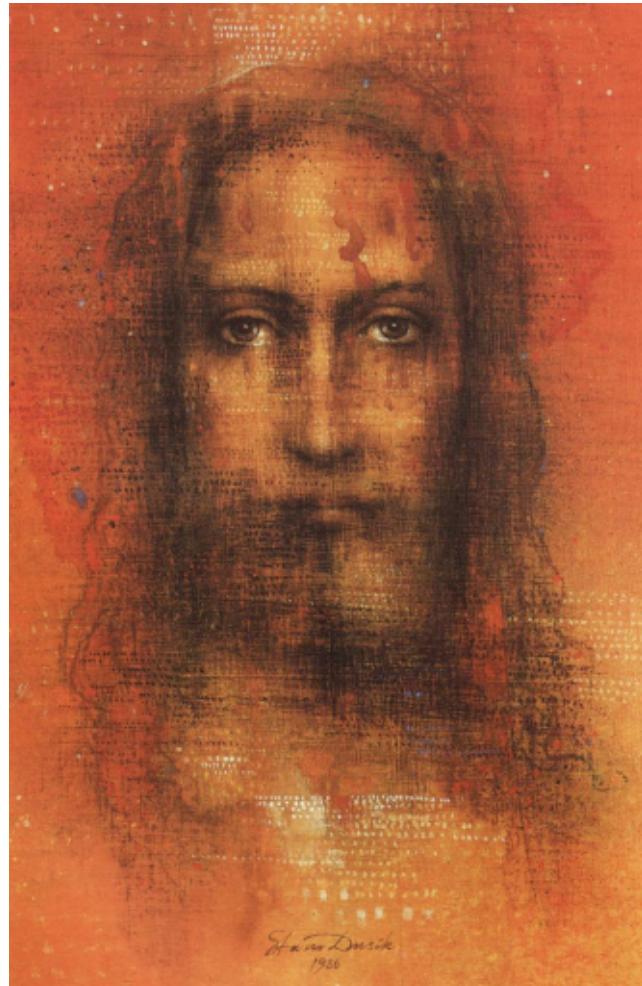
Dnes sa už ľudia nerodia doma. Vo vlastnom sú cudzincami, doma sa necítia ani vo svojej vlasti. Prestali sme písť jalové heslá o pokroku, prestali sme skandovať prázdne slová, ktoré zabíjali ticho.

Ticho, to svetlo našich sŕdc! A pokial nepremeníme každý seba, pokial znova neobjavíme stratenú múdrost' detského srdca a čistú prostotu vlastnej myслe, nemôžeme nájsť v rozbujnenej záhrade nášho života tajnú bránu, ktorou sa vchádza do záhrad nového dňa. Blažený

je človek, ktorý, kráčajúc pol'novu cestičkou, môže zastať na vršku a s hrdostou povedať: „Hľa, moja rodna obec!“

Ked' som bol malý, vstával som na svitaní, ked' všetci ešte spali, a hrával som sa v našej „Pálfiho záhrade“. Pozoroval som rastliny, príchod dňa a počúval spev vtákov. Už vtedy som premýšľal nad dvomi vecami. Prečo som sa narodil práve na tomto mieste, v tejto záhrade, kde je postavený náš dom, a v tej izbe, ktorá dodnes jestvuje.

A druhá vec, ktorá ma nesmierne zaujímalá, bol čas. Totiž ten fakt, že som sa nenanodil ani o minútu skôr, ani neskôr, ale presne v jeden júnový štvrtok krátko pred desiatou hodinou večer. Ani na jednu z týchto otázok si dodnes neviem odpovedať. Jednu vec si však viem vysvetliť. Ten okamih, keď som sa po prvý raz zhlboka nadýchol bolerázskeho vzduchu. Možno aj preto sa moje dni dosť často začínajú pred desiatou večer a končia sa niekedy na svitaní. Milujem noc a v noci najradšej pracujem. Najjasnejšie sa mi premýšľa, keď som zaodetý do mäkkej tmy ako do vlniaka. Z večnosti záhrad sme sem prišli a do záhrad večnosti putujeme už od svojho narodenia. Každý z nás je pocestný na krátkej a namáhavéj púti životom a krok za krokom sa blížime do rodnej Dediny, do Domu svojho Otca. Lebo Zem, to je len prechodné bydlisko a nič trvalé na

Stano Dusík: *Sindone – Ja som chlieb života*

nej nenájdeš. Mnohí z nás si až príliš dávajú záležať, aby boli ako lacný román viazaní vo vlastnej svinskej či somárskej koži. Lenže lacné romány bez obsahu nik nečítia a skôr či neskôr skončia na smetisku alebo ich hodia do ohňa.

V mojom živote sú len dve veci isté – miesto a hodina môjho príchodu a to, že raz odídem. Smrť, to je po narodení tá druhá istota, aj keď' neistého dátta. Každý rok som o rok starší, každý rok mám o rok menej, každým dňom som o deň bližšie k smrti. Smrť je jediná vec na tomto svete, ktorá mi robí najmenšie starosti, lebo viem, že sa jej nemôžno vyhnúť. Viem, že raz ako úzkou bráničkou, ktorú som objavil už dávno v detstve, budem musieť ňou prejsť.

A viem aj to, že až raz prejdem záhradou môjho života a dostanem sa na jej koniec, On mi znenazdajky otvorí túto tajnú bránu môjho detstva a ja celkom nebadane, bosými nohami, mokrými od rannej rosy, potichu vojdem do Záhrad večnosti.

STANO DUSÍK

Kardinál
Robert Sarah
v rozhovore
s Nicolasom Diatom

PANE

ZOSTAŇ S NAMI

LEBO SA
ZVEČERIEVA
A DEŇ SA
UŽ SCHÝLIL

LÚČ

Neprehliadnite!

V slovenčine vychádza
kniha kardinála
Roberta Saraha

**Pane,
zostaň
s nami**

**Zavŕšenie triptychu kardinála
Roberta Saraha, prefekta Kongregácie
pre Boží kult a disciplínu sviatostí.
Prvý zväzok BOH alebo NIČ vyšiel v roku 2016,
druhý zväzok SILA TICHA vyšiel v roku 2017.**

Spomienka na filozofa Augusta del Noce

Rozjasaný nihilizmus

Dňa 30. decembra uplynie 30. výročie od smrti významného talianskeho katolíckeho filozofa AUGUSTA DEL NOCE.

Taliansky filozof Augusto del Noce (na ilustrácii) sa narodil v toskánskom meste Pistoia 11. augusta 1910, ale vyrastal a študoval v Turíne, ktoré bolo medzi dvoma svetovými vojnama jedným z hlavných centier sekulárnej kultúry v Taliansku.

VPLYV FILOZOFIE

V rokoch 1934 – 1943 publikoval sériu esejí o ranej modernej filozofii, vďaka čomu si vybudovali povest' špecialistu v tejto oblasti, a to nielen v Taliansku. Jeho štúdium moderného racionalizmu odrážalo širší záujem o vzťah medzi katolíckym myšlením a sekulárnu kultúrou. Patril medzi prvých Talianov, ktorí čítali diela francúzskeho katolíckeho filozofa Jacquesa Maritaina, čo ho privedlo k riešeniu vzťahu medzi kresťanom a komunizmom.

Spoločným jadrom prác Augasta del Noce je pochopíť súvislosť medzi filozofickými myšlienkami a spoločensko-politicou históriou. Na rozdiel od prevažujúcich marxistických a neopozitivistických názorov svojich súčasníkov tvrdil, že filozofické myšlienky ovplyvňujú priebeh ľudských dejín, a že najmä modernú história možno chápať len ako rozvinutie niektorých filozofických možností. Podľa neho ked' sa moderná história naozaj správne interpretuje, najlepšie potvrzuje klasickú metafyziku tým, že ukazuje, ako racionalizmus vedie k protichodným výsledkom. Ako dôkaz tohto tvrdenia predkladal trajektorium marxizmu. Predniesol tézu, že marxizmus trpí tým, čo samotný A. del Noce nazval „*heterogéna cieľov*“ – kvôli vnútorným rozporom je marxizmus predurčený na triumf a sebazničenie. Triumf má zabezpečiť Marxov radikálny ateizmus a materializmus, pretože má najkonzistentnejšie výsledky

európskeho racionalizmu, ale hned', ako revolučný sen zmizne, dochádza k sebazničeniu, pretože sa marxistický historický materializmus musí zvrhnúť na absolútny relativizmus a musí otvoriť cestu k „*dokonale buržoáznej*“ spoločnosti, dehumanizovanému svetu, ktorý neuznáva nijaký trvalý poriadok hodnôt a v ktorom sa napokon odcudzenie dokončí.

PROBLÉM MODERNITY

V svojom najslávnejšom diele *Il problema dell'ateismo* (Problém ateizmu; 1964) Augusto del Noce považuje rozšírenie ateizmu za ústrednú otázkou modernej filozofie. Tá sa „*zahľadela*“ do pozitivizmu, ktorý má „*spoločnú postať s progresivizmom*“. Ateizmus na konci všetkých foriem racionalizmu odhaluje, že samotný racionalizmus je založený na rozhodnutí zamietnuť akúkoľvek predstavu o prvom páde človeka. Svojím starostlivým skúmaním filozofie po René Descartovi Augusto del Noce ukazuje, že odmietnutie onoho stavu rozpadnutej prirodzenosti (*status naturae lapsae*) bol prvý krok na ceste k odmietnutiu nadprirodzeného, po ktorom už nasledovalo odmietnutie každej formy transcendencie. Keďže však tieto odmietnutia nemôžu byť podložené nijakým dôkazom, ateizmus sám seba ospravedlňuje ako výsledok nezvratného historického procesu chápaného ako proces sekularizácie, a zároveň ako jediný praktický postoj, ktorý je schopný skutočne produkovať univerzálné ľudské naplnenie.

Nová paradigma modernej filozofie má teda svoju prvú podmienku existencie postuláciu ateizmu ako nevyhnutnosti napredovania filozofických systémov a vied bez ohľadu na kresťanskú teológiu. Augusto del Noce však nepo-

važuje ateizmus za „*nevýhnutnosť*“, ale za „*problém*“ modernity, ktorej posledným, súvislým a nevyhnutným východiiskom je nihilizmus. Nihilizmus, oddelený od akýchkoľvek filozofických úvah, však nevedie k čistej forme života, ale k čistému spôsobu ničenia a sebazničeniu človeka.

TRAGICKÝ ATEIZMUS

Augusto del Noce predovšetkým rozlišuje tri rôzne formy ateizmu. Prvá forma je pozitívny a politický ateizmus, ktorý prekladá libertinistický a iracionálny ateizmus do jeho racionalizovanej formy, ktorého dokonalým príkladom bolo osvetenstvo Denisa Diderota alebo humanizmus Ludwiga Feuerbacha. Schopenhauerova filozofia ilustruje negatívny alebo nihilistický ateizmus. Za tretiu formu Augusto del Noce považuje tzv. tragický ateizmus, tiež nazývaný „*filozofické šialenstvo*“, čo je najzriedkavejšia a konkrétna forma ateizmu, ktorú Augusto del Noce nachádza iba v dvoch prípadoch v dejinách filozofie, u Friedricha Nietzscheho a Julesa Lequiera.

V roku 1984 Augusto del Noce napísal svojmu priateľovi, literárному kritikovi Rodolfovi Quadrellimu: „*Súčasný nihilizmus už nie je ten tragický nihilizmus, ktorého posledné stopy nesie možno ešte terorizmus. Ten mal byť revolučný riešením, trochu rozpačito tušeným alebo skôr rozpačito pripomenutým, a mal v sebe hnev, dodávajúci mu vzdialene akýsi ľudský výzor*.“

Ten súčasný nihilizmus je však rozjasaný, a to v dvojakom zmysle. Jednako chýba nepokoj, to znamená, že hľadá akúsi postupnosť povrchových pôžitkov s úmyslom odstrániť dramaticosť z ľudského srdca – zrejme odstraňovaním onoho augustinovského inquietum

>>>

cor meum (nepokojné srdce – preklad red.). A jednak má svoj symbol v homoseualite, pretože poníma lásku vždy „homosexuálne“, a to aj vo vzťahu medzi mužom a ženou.

OPUSTIŤ FALOŠNOSŤ

Auguste del Noce píše ďalej: „Hodnotenie, o ktoré nám tu ide, je predovšetkým antropologické, nie etické. Rozjasanému nihilizmu, ktorý „prehliada rôznosť“ (vrátane tej pohlavnej), hrozí, že bude chápať lásku ako číre predĺženie svojho vlastného ja (teda práve homosexuálne). Nie bezdôvodne nachádza svojich reprezentantov medzi bývalými katolíkmi, o ktorých priazeň sa usilujú tí terajší, ktorí v nich rozpoznávajú niečo zo svojej vlastnej hĺbky.“

Takýto nihilizmus je presnou redukciou každej hodnoty na „konvertibilitu“, čo je v tom najhoršom zmysle maximálne kapitalistický výsledok procesu, ktorý sa v podstate začal prvou svetovou vojnou. Najhorším zahmlievaním, ktoré spôsobuje tento nihilizmus, je však strata zmyslu pre vzájomnosť faktorov terajšieho diania. Pri bližšom pohľade sa totiž ukazuje, že nie je ničím iným ako len odvrátenou tvárou scientizmu a nevyhnutnou sebadeštrukciou každej hodnoty, ktorá nie je účelová; a v tom spočíva presný opak humanizmu.

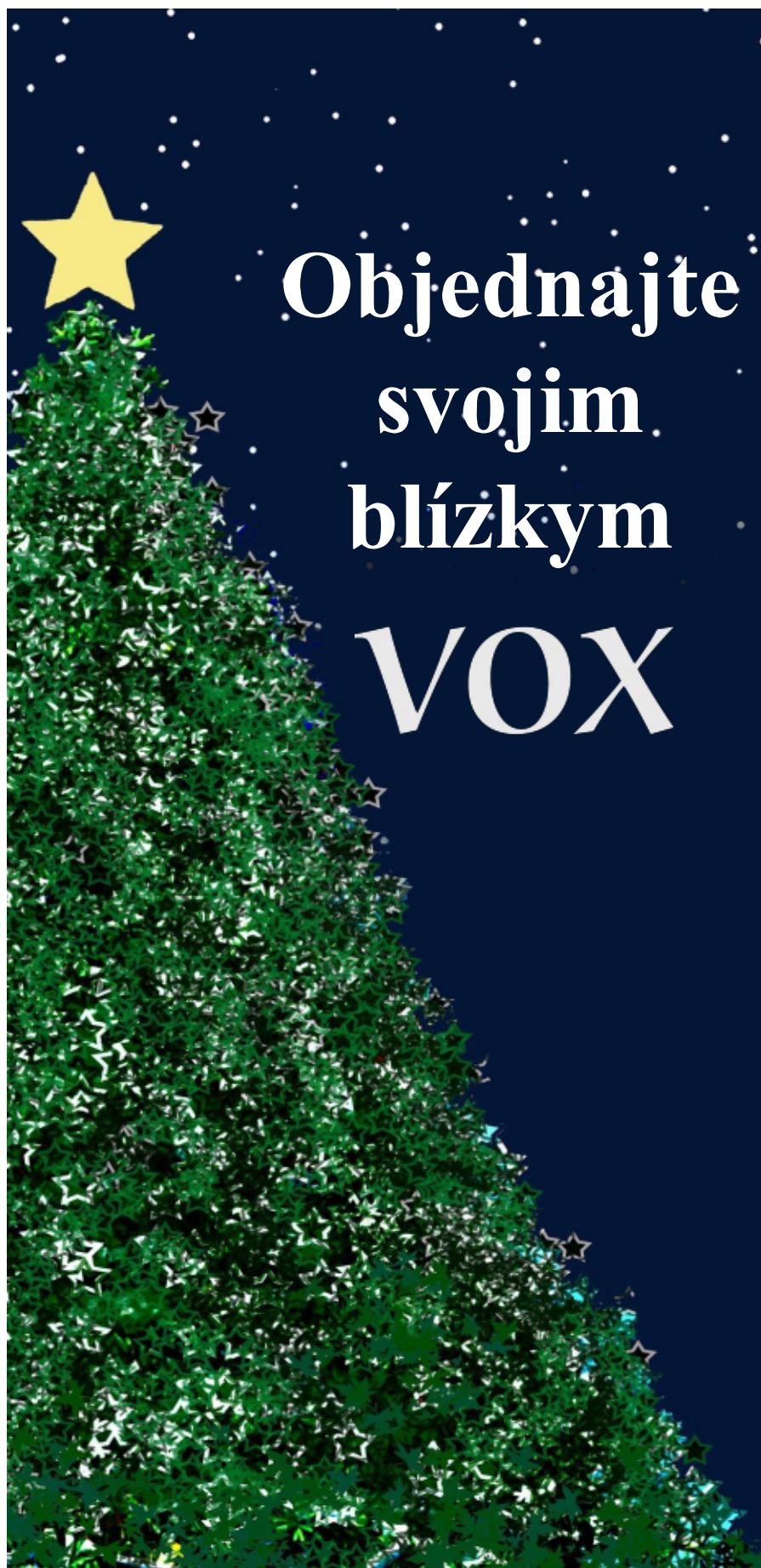
Pre katolíkov je charakteristické, že akceptujú myslenie svojich čias, pôvodom marxistických alebo kapitalistických. Výsledkom je, že už nemôžu ani poriadne premyslieť vlastnú metafyziku a svoje náboženstvo ako pravdu.

Táto impotencia sa okrem iného prejavuje aj v tom, že ho prezentujú v nárážkach a metaforami, ktorími sa usilujú odlišiť od bežných a tradičných katolíkov – a, žiaľ, naozaj sa im to darí. Škola ich bezverectva je bezkonkurenčná.

Myslím si, že jedinou rozumnou cestou, ako uniknúť pred terajším rozkladom, je prehodnotiť slávny Hegelov výrok, ale nezávisle od neho, že filozofia je „prítomnosť pochopená myslením“.

Existujú dve interpretácie terajších čias, ktoré podmieňujú všetky partikularne súdy: slobodomurársko-osvietenská v jej rôznych variantoch a marxistická. Obe sú falošné. Z tejto „podmieňujúcej falošnosti“ treba vyjsť, ale kroky týmto smerom sú doteraz dosť skromné. Veľmi vážne sú pochybenia katolíkov, ktorí sa od 60. rokov minulého storočia chceli „zdnešniť“ tým, že si osvojili tézu jedného z týchto dvoch myšlienkových prúdov, a tak sťažili vieri.

Spracoval PAVOL PRIKRYL

Objednávky:

vox.zdruzenie@gmail.com   0918 478 420

Igrici na našom území udržiavali veľkomoravský odkaz a rozvíjali domácu kultúru

Igrici

Slovensko so svojou rozvinutou ranofeudálnou spoločenskou štruktúrou z veľkomoravských čias, výrobno-hospodárskymi vzťahmi, administratívou a cirkevnou organizáciou ale aj početnou vrstvou veľmožov stojacich na vrchole tvoriacej sa spoločenskej hierarchie v novom prostredí — sa stáva aktivizujúcou zložkou pri konštituovaní a upevňovaní uhorského štátu, a to aj v 11. až 13. storočí.

Hoci sa Svätoplukovým, ale aj Wicingovým pričinením rozvrátila veľkomoravská literárna škola a nastúpilo panstvo latinskéj kultúry, predsa sa istá náväznosť udržiavala – na území bývalého panónskeho Kocel'ovho kniežatstva – v grécko-slovenskom kláštore na Vyšehrade (teraz Vysehrad) pri Ostrihome, obnovenom roku 1030. Vyšehrad bol vtedy ešte súčasťou súvislého slovenského osídlenia za Dunajom. Veľkomoravský odkaz a domáca kultúra sa však udržiava na domácom území iným spôsobom, predovšetkým prostredníctvom igricov (od *igrať*, t. j. *hrat*).

NEŽIČLIVÝ POSTOJ

O existencii igricov vieme z *Anonymovej kroniky*. Išlo o umelú slovesnú tvorbu ústne šírenú (spevom) na dvoroch veľmožov a na ľudových zhromaždiškach. Udržiaval sa v nej tematický repertoár z hrdinského veľkomoravského obdobia a s veľkou pravdepodobnosťou spevy igricov zachovávali aj historické udalosti a epické príbehy z čias slovensko-maďarských bojov o územie v duajskej-karpatskej oblasti. Tieto historické bohatierske piesne už spomínany

Anonymus v úvode svojej kroniky označil ako „tárayý spev *igricov*“ a „*nepravdivé rozprávanie dedinčanov*“, ktoré iba znevažuje a potupuje rod Maďarov. Čiže museli obsahovať námety čerpajúce z čias, keď domáca kultúra vysoko prevyšovala kultúru usídlujúcich sa staromaďarských kočovných kmeňov.

Naši igriči plnili od začiatkov slovenskej literatúry odlišné poslanie ako trubadúri západnej Európy – nespievali o nedosiahnutel'nej a nenaplnenej láske, ale o pálčivých problémoch svojich čias.

Teda naši igriči plnili od začiatkov slovenskej literatúry odlišné poslanie ako trubadúri západnej Európy – nespievali o nedosiahnutel'nej a nenaplnenej láske, ale o pálčivých a naliehavých problémoch svojich čias. A hoci sa písomne z tohto typu literatúry nič nezachovalo, v ústnom podaní zrejme pretrvávalo mnohé – aj so svojou melodickou formou –, a to aj napriek nežičlivému postihu nielen svetských, ale aj cirkevných autorít 12. a 13. storočia, ktoré prisne zakazovali kontakty s igričmi.

NITRA, MILÁ NITRA

Aj napriek tomu, že to v súčasnosti ešte stále zostáva v štádiu hypotézy pri pokusoch o rekonštrukciu celkového tvaru starnej slovenskej literatúry – keď sa pozrieme z tohto aspektu na naše historické piesne, rozhodne by našu pozornosť mali zaujať aspoň dve – *Nitra, milá Nitra* a *Červený rytír a Zburova dcera*.

Najmä *Nitra, milá Nitra* svojou krásou melodickosťou, ušľachtilou formou, no predovšetkým závažným historickým obsahom vzbudzovala a vzbudzuje záujem tajomnosťou svojho pôvodu. V zborníkoch národných piesní býva označovaná ako ľudová, ale od všetkých ľudových piesní sa výrazne námetovo odlišuje, prezrádza umelý pôvod. Skôr by si žiadala zaradenie do kategórie historických spevov, ale aj medzi nimi vyniká svojou osobitosťou. Vo vedomí kultúrnej verejnosti pretrvávala domnenka, že ide o umelý artefakt z čias národného obrodenia, lenže jeho pôvod siaha hlbšie – a musel pretrvávať vo svojej piesňovej forme, melodika je tiež starobylá.

KOLLÁROVA VERZIA

Do kultúrneho vedomia vnesol pieseň *Nitra, milá Nitra* v „obnovenej premiére“ Ján Kollár v *Národných spievankách* (1834) v tejto verzii:

*Nitra, milá Nitra, ty vysoká Nitra:
kdeže sú té časy, v ktorých si ty kvitla?*

»»

*Nitra, milá Nitra, ty slovenská mati!
Čo pozrem na teba, musím zaplakati.*

*Ty si bola ňekdy všeckých krajín hlava,
v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava;*

*ty si bola bydlo kráľa Svätopluka,
ked' tu panovala jeho mocná ruka.*

*Ty si bola sväté město Methodovo,
ked' tu našim otcom kázau božie slovo.*

*Včilek tvoja sláva v tuoni skrytá leží:
Tak sa časy menia, tak tento svět beží!*

Pieseň okamžite zaujala mladú romantickú generáciu, najmä Ľudovíta Štúra, a neskôr polemiky o možnom Kollárovom „podvrhu“ a o jej autorstve z radosť básnikov národného obrodenia nijaký dôkaz a výsledok nepriňiesli. Okrem toho sa v odpisoch zistili aj jej ďalšie varianty (ide iba o nepatrné zmeny nemeniaci obsah), staršie ako v Kollárových *Spievankách*, čo iba svedčí o rozšírenosti piesne ústnym podaním.

ČERVENÝ RYTÍR...

Ked' sa však pozrieme na pieseň z aspektu poslania igricov, bez zvyšku napĺňa všetky atribúty ich poézie a mala všetky predpoklady uchytíť sa a pretrávať v ľudovom podaní.

A ked' berieme do úvahy skutočnosť, že po postupnom zániku funkcie staroslovenskeho jazyka sa postupne stala základom nitrianskeho kultúrneho jazyka stredoslovenčina, zároveň máme k dispozícii nielen vysvetlenie pre zachovanie tejto piesne v jazykovej forme, v ktorej sa dostala napokon do Kollárových *Spievaniek*, ale aj pravdepodobný čas jej vzniku, teda až po nahradení staroslovenčiny stredoslovenčinou v nitrianskom kultúrnom centre.

Táto okolnosť je dôležitá aj vzhľadom na ďalšiu „historicky pamätnú“ pieseň *Červený rytír a Zburova dcera* (Kollár ju prevzal do Národných spievaniek podľa rukopisu z roku 1617). Aj ona vyzkazuje oveľa vyššiu umeleckú hodnotu ako iné známe historické spevy zo 16. – 17. storočia a je epickým príbehom zrejme z času tesne pred vojen-ským rozvrátením Nitry Maďarmi.

... A ZBUROVA DCERA

Ked'že sa v názve piesne uvádzá „Zburova dcera“, zrejme v prípade Zbura muselo ísť o muža významného, všetkým poslucháčom známeho. A takýto muž žil v Nitre. Opäť *Anonymova kronika* uvádzá, že proti Maďarom bojoval na čele Nitranov knieža Zubur, kým

ho neranili, nezajali a neobesili na vysokom vrchu, ktorý vraj dostał podľa neho názov. (K vsunutiu prvého „u“ mohlo prísť v *Anonymovom* zápise zo začiatku 13. storočia, no spoločný základ je zrejmý.) A keďže pieseň vypovedá o ľubostnom vzťahu jeho dcéry Milice a Červeného rytiera – nič však o tragickom osude otca –, možno usudzovať, že pieseň vznikla pred bojmi o Nitru.

Hoci text nesporne prechádzal v ľudovom podaní časovými jazykovými úpravami, je stále zaujímavý zachovanými archaickými tvarmi:

*Plakaly breziny pri rece Morave,
ked' nesli rytíra s šátečkem na hlave.
Hlava porúbaná, šátek skrvavený,
ktože ťa porúbal, moj milý, premilý?*

*Plakaly aj skaly na horách vysokých,
ked' nesli rytíra na nosidlach zlatých.*

Refrén: *Hlava porúbaná...*

*Na slípe trihranném vrzá koruhvička,
za slípem trihranným zelená rovička.
Na rovni zelenej dvaja koni vraní,
a na nich rytíri k boji prichystaní.*

*Bili sú sa bili, z rána do polednu,
až z nich krev hrčala za Milicu jedu.
Bili sú sa, bili, z poledna k večeru,
až z nich krev hrčala za Zburovu dceru.*

*Odkážte, odkážte tej Zburovej dcere,
že si ju Červený rytír vic nebere,
že on už umírá s hlavú prúbanú,
nech mu aspoň pošle šátek na tú ranu.*

*Tu ti, moj premilý, tu ti šátek nesem,
ja pro tebe velký zármutek ponesem.
Hlava porúbaná, šátek skrvavený,
len ty neumíraj, moj milý, premilý.
(text podľa *Spievaniek*)*

Ani poetikou ani štruktúrou nemá táto pieseň obdobu v žiadnom z historickejch spevov.

EVA FORDINÁLOVÁ

Nad najnovšou básnickou zbierkou Pavla Prikryla

Dotyky Boha na tvári Oravy

Pred Vianocami obohatila slovenský knižný trh najnovšia básnická zbierka Pavla Prikryla *Oravské rondely*. Zbierka je oslavou Oravy, no verše presahujú hranice tohto krásneho regiónu, pričom básnik neváha riešiť aj tie najaktuálnejšie otázky súčasnosti, na ktoré sme stále nenašli zodpovedajúce riešenia.

Oslávená bud' Orava, kraj vieri, švábky, detí, možno si pomysel básnik Pavol Prikryl a prikryl Oravu poetickým súknom. Siahol pritom po rondeli, aby sa priblížil dokonalosti Stvoriteľa a čistote Oravy. A mne, Kysučanovi spoza kopcov, sa otvára susedný región vo svojej (ú)plnosti a pozýva na cest(ičky), ktorými je Orava popretkávaná ako vlniaky našich starých materí, oravských i kysuckých, ktoré sa stretávali, hoci nepouživali autá, rozprávali sa, hoci nepoznali mobilné telefóny, a rozumeli si, hoci nemali filologické vzdelanie.

RONDEL AKO VZŤAH

Rondely, nie všedné pre našu literatúru, si našli svoje miesto nielen v častiach literárnej tvorby, ale aj priamo v názvoch. U Vojtecha Mihálika, básnika, ktorý zaprel svoju vieri v literatúre. Jeho *Jesenné rondely* reagovali na bratskú sovietsku výpomoc, hoci predtým veľavravne obhajoval režim umľčiavajúci duchovne orientovaných spisovateľov. *Rodinné a Bardejovské rondely* Svetoslava Veigla, barda slovenskej katolíckej spisby, naznačujú prepojenie čistoty rondelového tvaru a čistoty viery v Stvoriteľa. A literárnu zaujmavosťou sú aj Beniakove *Abrahámske rondely*, klíčiace v čase tesne pred vznikom Mihálkových rondelov na fare v Abraháme, ktorej duchovným správcom bol v tom období práve Svetoslav Veigl.

Všetko so všetkým súvisí, a tak i Prikrylova poézia nie je náhodná, bez literárnych i všeobecnejšie kultúrnych a hodnotovo-estetických súvislostí. Je tu prítomná, ponúkajúca niečo navyše

– to čisté, čo pretrvalo dvetisíc rokov a bude tu naveky. Rondely spevavé, melodické, podobné ľudovým piesňam, hoci majúce pôvod francúzske.

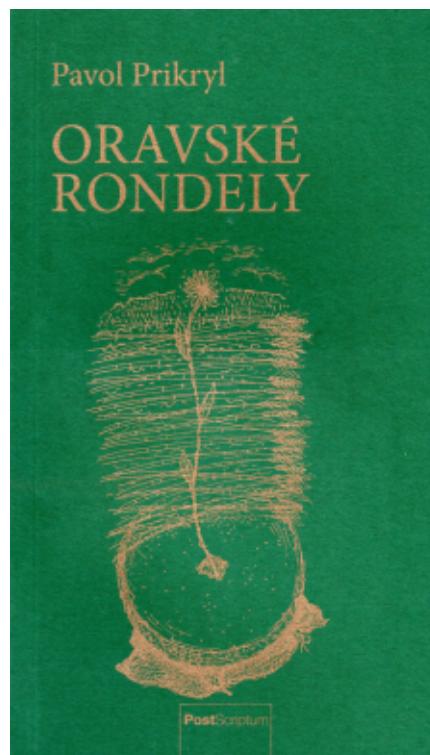
Ale v tejto zbierke P. Prikryla ich rozvinula duchovnosť pre nás prirodzená a čitateľom ich sprítomnila ľubozvučná slovenská poetika.

Oravské rondely sú jedinečným dielom súčasnosti. Nielenže poeticky spracúvajú Oravu, ale naznačujú, že duchovne orientovaná literatúra je u nás stále doma.

Tematika tohto strofického útvaru je vo všeobecnosti ľubostná, čo len potvrzuje pri *Oravských rondeloch* básnikov vrúcný vzťah, a najmä tvorivý zámer tejto zbierky – osláviť Oravu a vyznať sa jej, (neú)rodnej a (srdeču) blízkej. Zaujímavým, a dnes už takmer zabudnutým literárnym útvarom vdýchol básnik život a symbolicky ich navracia do slovenskej literatúry, aby cez ich štýlovú čistotu a priezračnú formu zvýraznil čistotu a priezračnosť Oravy – regionu, Oravy – rieky, Oravy – ...

PRESIAHNUTIE HRANÍC

Kráčame s básnikom naspäť v čase, prenášame sa do rodiska, ktoré presiahlo hranice Oravy, prestupuje nás, nech sme z akéhokoľvek kúta Slovenska, a do veršov zaodieva Oravu, ako zosobnenie

miesta nášho detstva, radostí, materinských citov a otcovských pohladení.

Mohlo by sa zdať, že tento región na okraji Slovenska, prehliadaný i zaznávaný, neponúka nič podstatné, bytosné, poetické. A predsa. Veľkí muži našej histórie, a najmä literatúry, svedčia o úrodnosti kamenistých polí a strmých končiarov, i o hojnosti mrazivých dní a drevených príbytkov. Inak sa ani nedá vysvetliť tá nepriama úmera malého, zabudnutého regiónu vo vzťahu k veľikánom a nezabudnuteľným skvostom (s)písanej klenotnice slovenského jazyka. Šikovnosť rúk, objímajúcich a vzývajúcich drevo, dotykajúcich sa kameňa, zachovala svojráz oravskej architektúry, pričom aj slovní architekti ako Hviezdoslav a Dilong vybudovali svoje diela na pilieroch ľudovej slovesnosti, kresťanskej mravnosti, národnej hrdosti a oravskej originálnosti.

SPOMIENKY AJ SÚČASNOSŤ

Básnik P. Prikryl spomína na starých rodičov, ktorí sú už do neba vzdialení, ale stále blízki. Obdivuje ich úprimný vzťah k pôde, k tradíciam, k človeku. A najmä k Človeku, ktorého veľkosť cítiť na Orave na každom kroku, práve tak ako v každom verši básnika. Všedné dni naplnené vierou, na aké si básnik spomína z detstva i z potuliek Oravou, zachytáva vo veršoch pre budúce generácie (nielen) Oravcov. Má v úcte prírodu, zem, dedovizeň, a zároveň prácu na poliach, záhumienkoch, grúňoch, stráňach, na pôde samodruhej, rodiacej oravstvo ako územnú celis-

»»»

tvost', ako myšlienkové bohatstvo, ako pocit súdržnosti, ako eticko-estetickú tvorbu. Rodiacej Oravcov ako majstrov umenia života, ako tvorcov slovenskej kultúry, ako bohabojných, no smelých pomocníkov Pastiera.

Básnik otvára aj tie najaktuálnejšie otázky súčasnosti, na ktoré sme stále nenašli zodpovedajúce riešenia hodné našich kresťanských tradícií a hodnôt, ku ktorým sa hlásime. A tu sa ukazuje nezastupiteľná úloha angažovanej poézie – burcovat', kričať, upozorňovať a klášť nepríjemné otázky, odhaľujúce nielen konzumný spôsob nášho (l)života, ale aj (vz)duchoprázdno moderných elektronických (vz)ťahov. Pltnici, murári, pastieri, oráči – remeslá, ktoré znamenali každodenný dar chlebovej postate, sa z našich regiónov začali vytrácať. A predsa nevymreli, pretože získavajú novú kvalitu a znovuožívajú posilnené o roky zabudnutia, umlčiavania. Tak ako duchovná poézia, ktorú neumlčali ani nabýskané čízmy Germánov, brutálne bagandže Sovietov či galoše dnešných marketingovo-mediálne orientovaných literátov.

POZDRAV Z KYSÚC

Oravské rondely sú jedinečným dielom súčasnosti. Nielenže poeticky spracúvajú Oravu, ale naznačujú, že duchovne orientovaná literatúra je u nás stále doma. Doma v každom zákutí nášho Slovenska, či už v oravskej dedovizni básnika Pavla Prikryla, alebo v mojej kysuckej rodnej hrude. Symbolickým spojením týchto dvoch čarokrásnych miest je i

Kysucko-oravský rondel

*Oravec básňou našim radí,
a my sme vďační myšlienkom.
Susedských sporov niet, sme radi.
Z Bystríc do Lesnej utekám...*

*Dejinne starí, svetsky mladí,
prikyrly nás básnik slovom sám,
Oravec básňou našim radí,
a my sme vďační myšlienkom.*

*Už vieme, že nik neuhradí
účty za vieri. Kto chce kam,
mieri a skoná bez náhrady

zaživa. Darmo básnik radí:
„Kráčajme k Božím myšlienkom.“*

PETER KUBICA

Pavol Prikryl: *Oravské rondely*, Bratislava, Post Scriptum, 2019
Autor ilustrácií: Ján Valter

Oravské rondely

Rozpamäťvanie

Krajina detstva, chodník do domova, hľadaný anjel, hoci bez krídel.
Vraciaš sa v mysli do nej zas a znova.
Návraty k sebe. Ale na prídel.

Napokon stratia sa aj prvé slová,
no zrazu vidíš, čo si nevidel.
Krajina detstva, chodník do domova, hľadaný anjel, hoci bez krídel.

Blúdiaca mysel' – archa Noemova,
pamäti vracia drobné z osídel.
Na sklonku žitia rozsvieti sa nova.

Krajina detstva, chodník do domova, nájdený anjel, hoci bez krídel.

Milost'

Prichádza tíško, takmer nenápadne,
no obopína všetky svety.
Do srdca denne z Božích výšav padne – prijmeš ju, či dás medzi smeti?

Zatial' v nás neumiera, len tak chradne,
skôr v duši sliepňa, ako svieti.
Prichádza tíško, takmer nenápadne,
no obopína všetky svety.

Najväčšie gesto Boha neuvädne,
dôverne vedia o tom svätí.
A tí, čo sú až celkom na dne.

Prichádza tíško, takmer nenápadne,
no obopína všetky svety.

Vianoce

Noc tíško preluduje na spinete,
hlbina ticha chystá na deje.
V doline, ako v celkom inom svete,
vyviera nové svetlo nádeje.

Zastala hviezda vo vesmírnom lete,
len človek blúdi, nikam nespeje.
Noc tíško preluduje na spinete,
hlbina ticha chystá na deje.

Tichá noc. Veľa o nej nepoviete,
pritom je vôkol všetko nežne sväté.
Boh sa však z výšav na nás usmeje.

Noc tíško preluduje na spinete
a človek svojsky smolí na deje.

Za starkou

Už má svoj kútik, grápku pol'a,
pod briezkou, skraja cmitera.
Švábočku hladká teraz zdola.
A mne je prázdro zvečera.

K rozprávke ma už nezavolá,
večer vždy niečo umiera.
Už má svoj kútik, grápku pol'a,
pod briezkou, skraja cmitera.

Život sa krúti dookola
a občas tvrdo udiera.
Krátko si, starká, krátko bola...

Už máš svoj kútik, grápku pol'a,
dohliadaš na mňa z cmitera.

Božia muka

Bližšie k nám, Bože, načo do výšavy,
ved' tu sa hlobí tvoja kolíska.
Na káru kladieš občas vyše hlavy,
zbližša nám lepšie bolest' poískaš.

Šepkáme biedu do vyschnutej trávy,
Madona za sklom si nás vystíska.
Bližšie k nám, Bože, načo do výšavy,
ved' tu sa hlobí tvoja kolíska.

Notre Dame polí, plný Božej slávy.
V úžase možno nikto nevýska.
Každý len v tichu tvoje meno slávi.

Bližšie k nám, Bože, načo do výšavy.
Na zemi je aj tvoja kolíska.

Rozprávka

Rozíšli sme sa dávno, rozprávočka,
chodím už v celkom inom rubáši.
Dnes večer čistým pozatváraš očká,
so mnou sa zvláštna clivost' sobáši.

Smutno mi, moja, prázdro vo mne ločká,
Boh si ťa pre mňa azda ustráži.
Rozíšli sme sa dávno, rozprávočka,
chodím už v celkom inom rubáši.

Možno si tvoja krása na mňa počká –
pokým ju život opäť nesplaší.
Smutno mi, moja, smutno ľavobočka.

Rozíšli sme sa dávno, rozprávočka,
chodím už v celkom inom rubáši.

>>>

Drevenica

Všetkým, ktorí v nej vyrastali

Pod hruškou-plánkou utiahnuto čupí,
navôkol všetko na ňu spomína.
Hoci aj bieda, osud nebol skúpy –
všetkých sa dotkla Božia hlbina.

Už dávno stíchlo detské cupi-lupi,
pokope stále drží rodina.
Pod hruškou-plánkou utiahnuto čupí,
navôkol všetko na ňu spomína.

Nezničili ju pále, mrazy, krúpy...,
pod plánkou ešte dýcha kvetina.
Mnoho ich... Ale pre mňa jediná.

Pod hruškou-plánkou utiahnuto čupí.
Ach, moji milí, na vás spomínam.

Hlad

Mával si, prízrak, čudných hostí,
vždy jeden býval navyše.
Rátal si so záľubou kosti,
ked' prázdro bolo na mise.

Smial si sa, hovel bez milosti,
kto prvý smietku vylíže.
Mával si, prízrak, čudných hostí,
vždy jeden býval navyše.

No ani chlieb vždy neuhostí
bezodné bricho, horkýže!
Nedie plno do plnosti...

Tak mávaš, prízrak, d'alších hostí
a mnoho je nás navyše.

Starenky

Vráskami popísané pergameny
a v poloslepých očiach kolíska.
Už dávno majú život prebolený,
už dávno nemá ich kto vystíkať.

Ruženec je už skoro domodený,
prázdne sú zabudnuté strniská.
Vráskami popísané pergameny
a v poloslepých očiach kolíska.

Tie tmavé šaty žiadna nezamení,
v kozube myslé chladnú ohniská.
Pri plotoch stoja tie najkrajšie ženy.

Vráskami popísané pergameny
už očakáva Božia kolíska.

Manželstvo

Chudovcom

Dve telá, predsa spolu jedno telo,
Sväty Duch vstúpil do duši.
Za dobré vďaka, zlé už prebolelo,
Boh má vždy pre nás hodváb z moruší.

V jednote, Pane, použi nás smelo
na plány, ktoré nikto netuší.
Dve telá, predsa spolu jedno telo,
Sväty Duch vstúpil do duši.

Žena, muž – najdokonalejšie dielo,
Boh sa v ňom zamíľoval po uši.
Daj, Pane, by ťa nikdy nezaprelo.

Dve telá, predsa spolu jedno telo.
Sväty Duch, vstúp k nám do duši.

Horal

Františkovi Babiarovi

K človeku blízko, blízko k nebu,
pritvrď chlebík z Božej komory.
Sám seba kladie denne na pahrebu,
nečaká ani, kedy dohorí.

V kamennej zemi jeho kroky hrebú,
krvavou soľou ju len otvorí.
K človeku blízko, blízko k nebu,
pritvrď chlebík z Božej komory.

Sám k sebe mŕkvo hovorí,
až po smrť stále verný svojmu chlebu.
Batôžtek prichystaný už k pohrebu...

Góralu, wróć si do hal, blízko k nebu,
Boh žehná chlebík z tvojej komory.

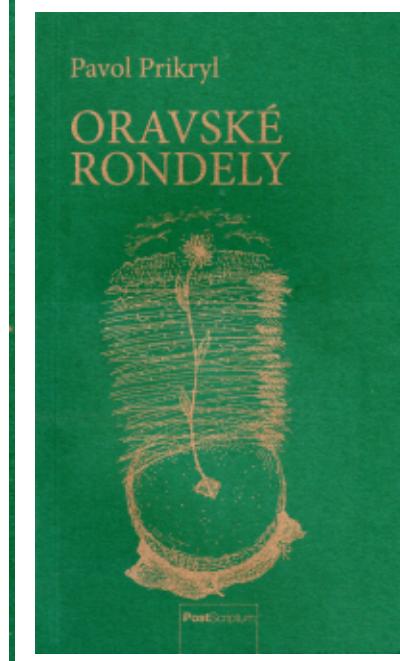
Ecce homo

Až ked' je človek celkom na dne,
objaví v sebe človeka.
Oheň už bohom neukradne,
povädlá túžba stoveká.

Pomaly bytie v bytí chladne,
podaromnici preteká.
Až ked' je človek celkom na dne,
objaví v sebe človeka.

Sám seba vidí v nedohľadne,
no cencúl' plana rozmáká.
Z dna sa vždy dvíha nenápadne.

Až ked' je človek celkom na dne,
dotkne sa výšav človeka.

**Chcete mať' zbierku *Oravské rondely*
s osobným venovaním autora?**

**Objednajte si ju priamo
vo vydavateľstve Post Scriptum.**

**Objednávky: tel.: +421 903 442 679
e-mail: info@postscriptum.sk**

PostScriptum

Film o Božom služobníkovi biskupovi Jánovi Vojtaššákovovi premietali už aj vo Vatikáne

Dni barbarov

V priestoroch Vatikánskej filmotéky predstavili 28. novembra taliansko-slovenský film *Vojtaššák, dni barbarov*, mapujúci životné svedectve spišského biskupa, ktorého proces blahorečenia je už v rímskej fáze.

Hodinový dokumentárno-hraný film autorskej dvojice Alberto Di Giglio a Luigi Boneschi s originálnym titulom *I Giorni dei Barbari: Vojtaššák* videli diváci 29. augusta v Benátkach počas 76. ročníka Medzinárodného filmového festivalu, čo je najstarší festival svojho druhu na svete. Vo Vatikáne uviedol film, na príprave ktorého spolupracovalo aj Spišské biskupstvo a kardinál Jozef Tomko, ktorý je vo filme hlavným rozprávačom.

Príbeh Jána Vojtaššáka ponúkajú autori ako životnú drámu „jednej z najvýznamnejších osobností Katolickej cirkvi v Európe v 20. storočí, obdivovanej Jánom Pavlom II., ktorý bol medzi prvými, kto si želal, aby sa vyslovilo jeho meno po rokoch väzenia a desaťročiach zabitia.“.

DOJATÝ REŽISÉR

Film bohatý na historickú dokumentáciu a archívne zábery ilustrujúce atmosféru čias zachytáva aj výpovede žijúcich svedkov, lekára a rehoľnej sestry uzdravenej po modlitbe na príhovor Božieho služobníka Jána Vojtaššáka. Spolu s autormi boli na prezentácii aj účinkujúci a komparzisti z Vojtaššákovho rodiska Zákmenné, kde sa narodil roku 1877. Biskup Ján po prepustení z dlhoročného väzenia zomrel v Senohraboch nedaleko Prahy v roku 1965.

Okolnosti vzniku filmu prezradil kňaz Spišskej diecézy ICDr. Peter Jurčaga, ktorý je diecézny postulátor v kauze blahorečenia Božieho služobníka Jána Vojtaššáka: „Pred rokom počas filmového festivalu v Benátkach ma oslovil režisér Alberto di Giglio. Veľmi ho dojal životný príbeh Jána Vojtaššáka. Navrhol, že sa s režisérom Luigim Boneschim pokúsia o nám nakrútiť filmový dokument. Spišský diecézny biskup Štefan Sečka, autor kauzy blahorečenia, s týmto návrhom súhlasil a od novembra minulého roka sme intenzívne spolupracovali na príprave scenára, nakrúcania a konečnej verzie dokumentu.“

HERCI-RODÁCI

S nakrúcaním sa začalo začiatkom mája v Ríme. „Film je postavený na najnovších dokumentoch a historických dôkazoch z archívov a ponúka aj iný pohľad na život tejto významnej osobnosti v porovnaní s doteraz prezentovanými. Film zároveň prináša veľmi cenné svedectvo kardinála Jozefa Tomka, Vojtaššákovho súčasníka a jedného z posledných žijúcich svedkov,“ vysvetlil Peter Jurčaga.

Trpiteľskú osobnosť Jána Vojtaššáka stvárnil člen Ochotníckeho divadla Jána Vojtaššáka zo Zákamenného Milan Kasan. Divadlo vzniklo pred štyrmi rokmi, keď sa dedina chystala pripomenúť si 50. výročie úmrtia významného rodá-

ka. Divadelný ochotník a zároveň aj zákamenský farár Cyril Hamrák si zahrával vyšetrovateľa. Zákamenčania Pavol Florek a Jozef Bulák hrajú vo filme bachara a eštebáka: „V malej cele sme väznili biskupa, bolo tam len umývadlo, diera ako záchod, postel. Išlo sice o film, ale podľa skutočnej udalosti. Pán biskup to tam musel mať hrozné. Dali sme mu do rúk metlu, akože biskupskú berlu, a na hlavu mitru poskladanú z novinového papiera. Smiali sme sa mu. V ďalších scénach sme ho kopali, šikanovali, musel robiť drepy či kliky, také boli naše roly.“

Kardinál Tomko vo filme spomína aj okolnosti iniciovania procesu blahorečenia po silnom podnete od sv. Jána Pavla II. Niekdajsiemu arcibiskupovi susednej Krakovskej arcidiecézy bola osobnosť trpiteľského biskupa Vojtaššáka dobre známa. Ako pápež preto iniciatívne povzbudil Cirkev na Slovensku, aby sa menovite jemu, ako aj ďalším osobnostiam, ktoré sa stali obeťami nespravidlivých súdnych procesov v časoch totality, dostalo cirkevného preskúmania ich svätosti a mohli byť oficiálne postavení za vzory.

TÚŽBA POSTULÁTORA

Kauza blahorečenia Božieho služobníka Jána Vojtaššáka, ktorá sa po 16-ročnom období pozastavenia len nedávno dostala z diecéznej úrovne do rímskej fázy, sa sústredí na dokázanie mučenictva. Podľa Petra Jurčagu v kauzách tohto typu sa úradne nevyžaduje zázrak. Zdokumentované milosti získané veriacimi na základe súkromných modlitieb na príhovor kandidáta blahorečenia však Cirkev úradne posúdi.

Túžbou postulátora je, aby sa podarilo dotiahnuť do konca hlavný spis rímskej fázy procesu, tzv. *positio*, do roku 2021, keď uplynie storočnica vysviacky trojice slovenských biskupov vrátane Božieho služobníka Jána Vojtaššáka. „V positio predstavíme kandidáta na blahorečenie. Vybrali sme cestu mučenictva, pretože aj keď zomrel mimo murov väzenia, žil v násilnej izolácii v Čechách – bol to vlastne nútenej pobyt. Je veľmi ľažko povedať, ako dlho to môže trvať. Naším snom by bolo, keby sa nám podarilo do roku 2021 uzavrieť rímsku fázu procesu blahorečenia,“ povedal pre Rádio Vatikán postulátor P. Jurčaga. Keďže v prípade mučenictva nie je v procese blahorečenia nutný zázrak, takže to môže rímsku fázu procesu blahorečenia urýchliť.

-r-

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu decembra *Prvomučeník Štefan Arcidiakon*

Ikona decembra

Ikona mesiaca november *Svätyj Prvomučeník Štefan Arcidiakon* pochádza z Ruska a bola napísaná v 19. storočí.

Po slávnosti Božieho narodenia zaradila Cirkev do svojho kalendára spomienku na prvého mučenika – svätého Štefana. Tento sviatok sa zaviedol okolo roku 380, len niekoľko rokov po ustanovení Vianoc. Štefan bol prvým kresťanom zabitým za šírenie Kristovho učenia.

PRVÍ DIAKONI

Sv. Štefan patril medzi prvých sedem diakov, čiže pomocníkov dvanásťich apoštolov. „*Ked' Cirkev v Jeruzaleme rástla a nemal sa kto starať o vdovy, apoštoli zvolali zhromaždenie učeníkov a povedali: „Nie je správne, aby sme my zanedbávali Božie slovo a obsluhovali pri stoloch. Preto si, bratia, vyhliadnite spomedzi seba sedem osvedčených mužov, plných Ducha a múdrosti, a na túto úlohu ustanovíme ich. My sa budeme celkom venovať modlitbe a službe slova“* (Sk 6, 2-4). Vyvolili si Štefana, „muža plného viery a Ducha Svätého“, a ďalších šiestich, „*postavili ich pred apoštolov a oni sa modlili a vložili na nich ruky*“ (Sk 6, 5-6).

Grécke slovo *diakonia* znamená služba. Základnou povinnosťou diakov bolo starať sa o chudobných a chorých a rozdeľovať milodary sirotám a vdovám. Bola to prvá forma cirkevnej sociálnej služby. Pretože sv. Štefan bol vzdelaný a veľmi výrečný, úspešne šíril Kristovu vieru medzi Židmi z iných obcí, ktorí prijali za svoju reč gréčtinu. Tým však veľmi pohoršoval židovských vykladačov *Písma*. Štefan nielenže tvrdil, že Kristus bol Boží Syn a Mesiáš, ale zavrhal aj krvavé obety v chráme, ktoré predpisoval Mojžišov zákon.

PROSBA ZA TRÝZNITEĽOV

Štefanovi neprajníci sa najprv pokúšali presvedčiť ho učenými argumentami, ale on všetky ich tvrdenia vyvracal a cítatmi z *Písma* im dokazoval, že zotrvá-

vajú v omyle. A keď nemohli nič urobiť proti jeho múdrosti, pobúrili proti nemu ľud. Tvrdili, že sa rúha Mojžišovi a jeho zákonom, až ho napokon odvliekli pred veľradu a obžalovali z rúhania. Tu predstúpili kriví svedkovia a tvrdili, že okrem iného prorokoval aj zrúcanie chrámu, ako aj zrušenie Mojžišových zákonov.

Namiesto svojej obhajoby Štefan začal hovoriť o Abrahámovi a Mojžišovi a vycítal Židom, že prenasledujú prorokov rovnako ako ich predkovia a že sami nezachovávajú Boží zákon. „*Vidím otvorené nebo a Syna človeka stát po pravici,*“ (Sk 7, 56) zvolal sv. Štefan nakoniec.

Štefana odvliekli za mesto a kameňovali ho, kým nevypustil dušu. Zomierajúci diakon sa modlil za svojich vrahov: „*Pane, nezapočítaj im tento hriech!*“ (Sk 7, 60). Jeho telo malo byť ponechané napospas dravcom, ale zbožní kresťania ho v noci pochovali.

TVÁR ANJELA

Na ikone je sprítomnený svätý Štefan v celej postave. Je oblečený v krásnej

červenej dalmatike so zlatým lemovaním bohatu zdobeným perlami. Červená farba symbolizuje mučeníku smrť a perly duchovnú krásu, čistotu a dokonalosť.

Tvár prvomučeníka Štefana Arcidiacona v zlatom nimbe, lemovaná polodlhými hnedými vlasmi, pripomína tváre Pánových anjelov – „*Všetci, čo sedeli vo veľrade, uprene naňho hľadeli a videli, že jeho tvár je ako tvár anjela*“ (Sk 6, 15).

Prvomučeník drží v ľavej ruke skrinu so svätými darmi a pravou rukou incenzuje kadidlom. Cez ľavé plece má prehodenú bielu diakonskú štôlu s červenými krížmi. Spodný zelený odev je symbolom duchovnej moci, ktorá ho sprevádzala.

GIZA

IKONY
EXPOZícia ORIGINÁLNYCH IKON

Pozývame vás na januárové prednášky

**14. januára
2020
16.30 h**

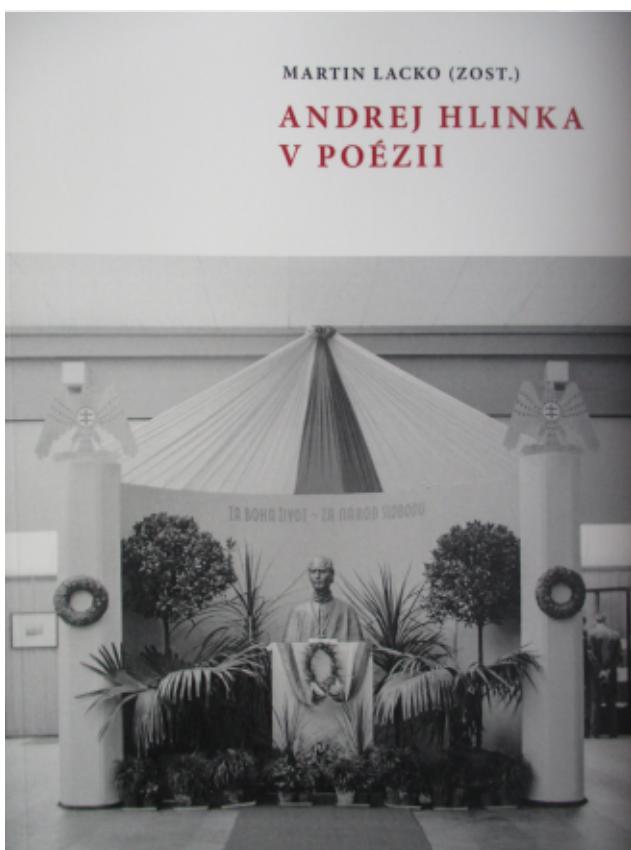
**Stvorenie človeka - Človek ako Ikona Boha -
Capax homini-capax Dei**

SSLic. Vladimír Peregrim, SDB

**28. januára
2020
16.30 h**

Ikona mesiaca - Matka Božia mliekom kŕmiaca

PharmDr. Marianna Urbaníková

Pri príležitosti 155. výročia
narodenia Andreja Hlinku

vydal
Slovenský dejepisný spolok
antológia

Andrej Hlinka v poézii

*Ked' smutno bolo v otčine,
ked' pustnul rodny hrad,
tu zastal u slovenských vrát,
mladučký levita, môj brat,
a privrával sa rodine
v tej bolestivej hodine,
lebo mal svojet' rád
ten slovenský kňaz a môj brat.*

(Rudolf Dilong)

Knihu *Andrej Hlinky v poézii* si možno kúpiť v predajni Svojet, Liga Pasáž,
Dunajská 18, Bratislava,
alebo objednať na tel. č. 0903 946 718 či na kniha.svojet@gmail.com

Pod'akovanie za odchádzajúci rok

Ďakujem ti, Pane,
za všetky požehnania, ktoré si mi dal v tomto roku,
za dni slnečné i smutné, zamračené,
za pokojné popoludnia i za dlhé tmavé noci.
Ďakujem ti za zdravie i choroby, za trápenie a radosti, ktoré
som mal v tomto roku.
Ďakujem ti za všetky veci, ktoré si mi požičal a potom vzal
späť.
Ďakujem ti za priateľský úsmev a pomocnú ruku, za lásku,
ktorú som prijal i za všetky nádherné veci – za kvety
a hviezdy, za deti a láskyplné duše.
Vďaka ti za samotu, za prácu, za ťažkosti a problémy, za
neistoty a slzy, pretože toto všetko ma priviedlo bližšie k tebe.
Ďakujem, že si zachoval môj život, že si sa postaral o moje
prístrešie, pokrm a všetky moje potreby.

A čo ma čaká v novom roku?

To, čo chceš vždy ty, Pane.
Len ťa prosím,
daj mi záruku viery, aby som ťa videl vo všetkom, čo mi
príde do cesty,
nádej a odvahu, aby som sa nepoddal
a lásku – viac lásky každý deň pre teba a pre ľudí okolo mňa.
Daj mi trpeznosť, pokoru, oddanosť a dávajúce srdce.
Pane, daj mi, čo je pre mňa dobré a to, o čo neviem prosiť.
Daj mi oddané srdce a ucho, ktoré počuje, bdelého ducha
a aktívne ruky, aby som sa oddal tvojim prianiám a svoj
život podriadil tvojej dokonalej vôli.
Požehnaj všetkých mojich drahých a vnes do ľudských sŕdc
pokoj. Amen

VOX

Mesačník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza mesačne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrížna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751